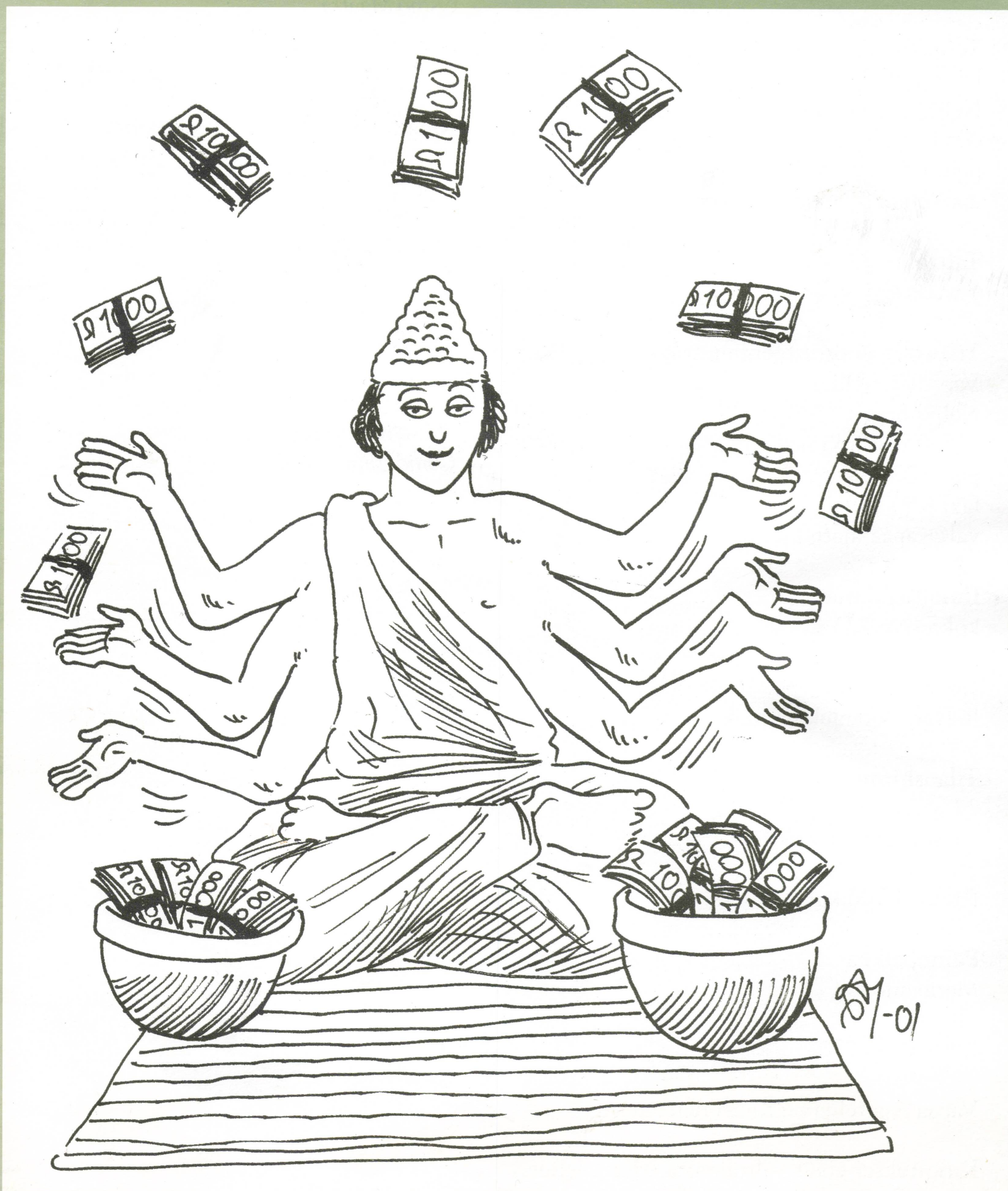
Vapaa Ajattelija

6/2001

Taikausko käy kukkarolle

Vapaa Ajattelija
56. vuosikerta

Julkaisija
Vapaa-ajattelijain liitto ry
Fritänkarnas forbund rf

Päätoimittaja
Marketta Ollikainen

Toimitus
LavengriPress
Neljäs linja 17-19 A 26
00530 Helsinki
puh: (09) 726 1972
marketta.ollikainen@helsinki.fi

Taitto
Yrsa Lindqvist

Tilaukset ja osoitteenmuutokset
Vapaa-ajattelijain liitto/Toimisto
Neljäs linja 1
00530 Helsinki
puh: (09) 715 601
fax: (09) 739 055
val@vapaa-ajattelijat.fi

Ilmoitushinnat
koko sivu 235 €
puoli sivua 135 €
1/8 sivua 50 €
lisävärit sopimuksen mukaan

Tilaushinta
22 €/vuosi
kuusi numeroa vuodessa

Painos 1 700 kpl

Painopaikka
Meripaino Oy

ISSN 0355-8703

Vapaa Ajattelija on Kultti ry:n jäsen

Sisältö 6/2001

Katsaus menneeseen vuoteen

Vuonna 2001 tapahtui monia vapaa-ajattelijoita koskevia ja kiinnostavia asioita, joista useimmat ovat kuitenkin vielä käsittelyltään kesken. Uskonnonvapaus- ja hautaustoimilaki ovat vielä suunnitteilla, joten vasta vuonna 2002 on nähtävissä, millaisia lakeja hallitus lopulta esittää. Suunnitellusta hautaustoimilaista on sanottavissa myönteistä vain se, että valtio on viimein myöntänyt, että hautaustoimilainsäädäntö on tällä hetkellä heikkoa ja kaipaa pikaista parannusta. Tehdyt ehdotukset vain eivät ole merkinneet parannusta – päinvastoin.

Uskonnonvapauskomitea esittää uskonnonvapauslakia, jossa olisi vapaa-ajattelijoidenkin kannalta parannuksia nykyiseen lakiin. Muun muassa elämänkatsomustietoa peruskoulussa ja lukiossa lukevien uskontokuntiin kuulumattomien asema paranisi komitean esitysten toteutuessa. Uskontokuntiin kuulumattomat ohjautuisivat automaattisesti elämänkatsomustiedon opetukseen, niin kuin vapaa-ajattelijat ovat esittäneet.

Huomattava parannus olisi myös se, että uskontokunnasta voisi erota kirjeitse. Nykyisin se on evankelisluterilaisessa kirkossa mahdollista vain henkilökohtaisella käynnillä kirkkoherranvirastossa tai maistraatissa. Laki merkitsisi kuitenkin myös uskonnonvapauden rajoittamista, sillä jollakin tavallahan lailla halutaan rajoittaa toimintaa, sillä vapaus ei tarvitse lakeja.

Uskonnonvapauslain ulkopuolelle menee komitean esitys tasavallan presidentin antamasta rukouspäiväjulistuksesta. Suomessa on jo ennen itsenäistymistä annettu vuosittain rukouspäiväjulistus, ja myös nykyisen uskonnonvapauslain aikana presidentti on jatkanut käytäntöä. Komitea pitää rukouspäiväjulistusta ongelmallisena, ja se ehdottaakin julistuksesta luovuttavan. Kirkkojen pitäisi antaa sellainen itse. Komitean mielestä ei ole perusteltua, että presidentti antaisi kristillisen julistuksen.

Olen 1990-luvun alusta lähtien ollut laatimassa useita kirjelmiä, joilla on yritetty vaikuttaa opetusministeriöön ja tasavallan presidenttiin, että presidentti luopuisi rukouspäiväjulistuksen antamisesta. Presidentti ei valitettavasti ole luopunut siitä, mutta jotain on sentään tapahtunut. Vielä vuonna 1998 presidentin julistuksessa "kehotettiin" kansalaisia ottamaan osaa yhteisiin jumalanpalveluksiin ja syventymään myös kodeissa kristinuskon iankaikkisiin totuuksiin. Vuonna 1999 presidentti lisääntyneen kritiikin paineessa muutti julistusta siten, että nyt kansalaisia "pyydetään" kehottamisen sijaan.

Yksikään presidentti ei ole julkisuudessa ottanut kantaa siihen, ovatko he ihan tosissaan sitä mieltä, että kristinusko olisi iankaikkisesti totta. Helsingin Vapaa-ajattelijat on lähettänyt presidentti **Tarja Haloselle** ehdotuksen, että hän luopuisi julistuksen antamisesta. Luopuminen olisi yksin hänen päätöksensä varassa.

Parasta vapaa-ajattelijaliikkeen kuluneessa vuodessa on ollut *Vapaa Ajattelija* -lehden sekä sisällön että ulkoasun huomattava parantuminen. Olen saanut lukuisilta lehden lukijoilta ja eri yhdistysten jäseniltä erittäin rohkaisevaa palautetta lehden kehityksestä.

Kuluneen vuoden myönteisenä seikkana pidän myös sitä, että yhä useammin tiedotusvälineissä ja muuallakin esiintyvä keskusteluilmapiiri on avautunut ja vapautunut. Yhä useammin uskonnottomat pääsevät lehtien sivuille, ja yhä useammin sanat uskonnoton, ateisti tai agnostikko on mainittu myönteisessä yhteydessä paitsi sanomalehdissä ja television asiaohjelmissa myös kevyissä viihdeohjelmissa. On vaikea sanoa, millainen vaikutus vapaa-ajattelijoilla on ollut keskustelun vapautumiseen, mutta luonnollisesti meillä on suuri vastuu omissa kannanotoissamme.

Toivotan kaikille *Vapaa Ajattelijan* lukijoille onnellista vuotta 2002!

Juha Kukkonen
pääsihteeri

Markku Myllykangas

Puoskarointi käy kaupan

Pelkkään mielikuvitukseen ja taikauskoon perustuva uskomuslääkintä syö varoja lääketieteellisesti perustellulta julkiselta terveydenhuollolta, jos sen päästää vapaasti temmeltämään, varoittaa dosentti Markku Myllykangas. "Uskomuslääkinnän, ufojen, astrologian, selvänäkemisen ja tarot-korttien yleistymisen myötä olemme valaistuksen sijaan palaamassa takaisin keskiaikaiseen pimeyteen", hän kirjoittaa. Myllykangas arvelee kuitenkin, että taloudelliset realiteetit terveydenhuollossa saattavat yllättää hurjimmat hörhöilijät.

Muinoin luuloteltiin sairauksien aiheutuvan yliluonnollisista tekijöistä, pahoista hengistä. Lääketiede ja uskonto nivoutuivat yhteen ja sairaus oli synnin palkka. Papit ja poppamiehet leikkivät lääkäriä ja niin sanotut hoidot olivat epämääräistä magiaa. Pikku hiljaa lääkintä katkoi kahleensa uskontoon ja tieteellinen ja kokeellinen lääketiede alkoi kehittyä. Sittemmin sairauksien hoidon tehokkuus osaltaan häivytti käsitykset tautien yliluonnollisesta alkuperästä, tosin vain pinnallisesti.

Suurvalta-Ruotsissa tehtiin jo vuonna 1663 hyvin merkittävä terveydenhuollon innovaatio, kun perustettiin Collegium Medicorum eli lääkärikollegio. Lääkärikollegio oli tavallaan valtion keskusvirasto, joka ohjasi ja valvoi terveydenhuoltoa eli apteekkilaitosta sekä kätilöiden ja lääkäreiden ammatinharjoittamista. Terveydenhuollon ammattilaisilta vaadittiin tehtävään soveltuvaa ammattikoulutusta ja viranomainen valvoi heidän toimiaan. Uskomuslääkinnän näkökulmasta lääkärikollegion perustamisessa oli oleellista se, että jo satoja vuosia sitten terveydenhuolto erotettiin puoskaroinnista.

Tieteen, erityisesti lääketieteen saavutukset ovat kiistattomat. Silti sairauksien selitysmalleihin ja parantamiseen kietoutuu yhä lääketieteellisten totuuksien lisäksi uskonnollismystisiä tekijöitä, järkeä korostavissa länsimaissakin. Kriittiseen ajatteluun ja kokeelliseen tutkimukseen perustuvan lääketieteen rinnalla rynnii jatkuvasti paisuva joukko mitä vaihtoehtoisimpia parannusilveilyjä, uskomuslääkintää eli puoskarointia. Suomessa on yleistynyt myös monia riskejä sisältävä uskonnollinen ihmeparantaminen.

Uskomuslääkinnän, ufojen, astrologian, selvänäkemisen ja tarot-korttien yleistymisen myötä olemme valaistuksen sijaan palaamassa takaisin keskiaikaiseen pimeyteen. Kun **John F. Kennedy Jr**:n ohjaama kone syöksyi taannoin mereen, otsikoi *Nelonen* TV-uutisensa mystisesti: "Kirous Kennedyjen suvun yllä?" Tosin suvun epäonni selittyi pian nykyaikaan paremmin soveltuvalla "Kennedygeenillä".

Uskomuslääkinnässä vain lumevaikutusta

Paljosta tutkimuksesta huolimatta uskomuslääkinnässä on todettu vain lumevaikutusta. Se tepsii korkeintaan aivastuksesta johtuvaan sielunmenetykseen. Kuitenkin näytöksi uskomuslääkinnän tehosta riittävät ihmisten väitetyistä ihmeparanemisista ja yksittäisistä kokemuksista tehdyt yleistävät päätelmät, sokea usko. Samoin uskomuslääkinnälliset diagnoosimenetelmät tunnistavat sairauden yhtä epäluotettavasti kuin sattuma.

Pelkällä lumevaikutuksella rahastaminen on täysin epäeettistä. Puoskarit rikkovat lakia jatkuvasti kaupittelemalla diagnooseja, sillä lain mukaan vain laillistettu lääkäri voi tehdä taudinmäärityksiä.

Uskomuslääkinnän suosio ei perustu niinkään siihen, että ihmiset olisivat tyytymättömiä lääketieteeseen vaan pikemminkin siihen, että he ovat ihastuneet puoskareiden eriskummallisiin hoitofilosofioihin. Ani harvat turvautuvat kuitenkin pelkästään uskomuslääkintään – käärmeöljyihin ja taikavarpuihin. Valtaosa uskomuslääkinnällisiä palveluja käyttävistä käyttää myös lääketieteellisiä hoitoja, mutta paraneminen selitetään helposti uskomuslääkinnän hoidoista johtuvaksi.

Terveydenhuollon ammattilaiseksi kouluttautuminen kestää vuosia ja vaatii jatkuvaa lisä- ja täydennyskoulutusta. Puoskariksi, nöyräksi jumalan välikappaleeksi pätevöidytään yleensä vain rupea-

malla ryhtymään, usein ylhäältä saadun lähetyskäskyn riivaamana.

Mediassa "hullut päivät"

Puoskarien palvelujen käyttöön yllyttävässä, median pyörittämässä aivopesussa käytetään nokkelasti hyväksi julkkisten turmiollista vaikutusta rahvaaseen. **Nancy Reaganin** rintasyöpää hoidettiin aikoinaan radikaalilla rinnanpoistoleikkauksella valtaisan julkisuuskohun säestämänä, mistä seurasi se, että seuraavan puolen vuoden aikana rintasyöpää sairastaville naisille tehtiin neljännes aiempaa enemmän radikaaleja rinnanpoistoleikkauksia rinnan säästävien leikkausten sijaan. Kun Nancy-huuma haihtui, leikkauskäytännötkin palautuivat ennalleen.

Presidentti **Ronald Reaganin** pääneuvonantajia olivat astrologit. Britannian pääministerin **Tony Blairin** puolisolla **Cheriellä** on oma suosikkiguru, jonka vaihtoehtoisia terapioita tarjoavan holistisen keskuksen rouva Blair kävi äskettäin "ilahtuneena" avaamassa Lontoossa. Kyseessä on temppeli, jossa parantavina voimina käytetään oletettuja magneettikenttiä ja itämaista hengellistä karmaa. Lehtitietojen mukaan kyseinen guru on rohkaissut rouva Blairia muun muassa käyttämään korvassaan akupunktioneulaa, jollaista myös prinsessa **Dianan** väitettiin käyttäneen säännöllisesti.

Julkkis näkee, kokee ja tekee yleensä mitä tahansa, mikä vain palauttaa hänet takaisin julkisuuteen viikon poissaolon jälkeen. *Seura*-lehti (35/1998) tiesi kertoa, että laulaja **Marion Rungin** elämä on seestynyt tutun astrologin hänelle paljastamien menneiden elämien ymmärtämisen myötä. Horoskooppitehtailija kun oli paljastanut, että ihminen tuo jokaisesta eletystä elämästään jotain myös nykyhetkeen. Niinpä Rungkin uskoi olevansa erakkoluonne, koska hän oli aiemmissa elämissään ollut muun muassa Kanadassa erakkona elänyt intiaani ja nunna. Hän oli horoskooppitehtailijan mukaan myös työskennellyt jossain aikaisemmassa elämässään sairaanhoitajana Britanniassa. Siksi hänet olikin aina siellä lomaillessa vallannut tunne, että hän "oli tullut takaisin kotiin". *Seuran* mukaan Rung oli myös "hurjan kiinnostunut lääkkeistä, mitä ne sisältävät, ja siitä, että perhe otti ne varmasti ajallaan".

Samassa lehdessä **Jari Sillanpää** kertoo setvivänsä minuuttaan meedioitten avulla. **Vesa-Matti Loiri** ottaa kuulemma vastaan tietoa itsensä ulkopuolelta. **Tuija Piepponen** on vanhaa tietäjäsukua ja hänelle muun muassa ennalta näkeminen on yhtä luonnollinen asia kuin vanhan kansan luonnon merkkien tuntemus ja niiden tulkinta. **Tarja Ylitalo** taas näkee enneunia ja sanoo kokeneensa käsiensä kautta virranneen parannuksen. Hän oli saanut myös nähdä konkreettisia tuloksia rukouksen parantavasta voimasta. **Katri-Helenalla** on kokemusta automaattikirjoituksesta.

Enkeleitten kanssa pelehtivän **Satu Silvon** televisio-ohjelma *Satua ja totta* punoi taannoin ovelasti nimensä mukaisesti lääketieteestä ja puoskaroinnista hämähäkinverkon, josta itse pirullakin olisi ollut vaikeuksia ottaa selvää, mikä oli totta ja mikä valhetta. Se olikin jutun juoni: puoskaroinnin tekeminen hovikelpoiseksi, mustan muuttaminen valkoiseksi. Tämä on yleensäkin ominaista niin sanotulle voodoo-lääkinnälle. Kun jopa pieniä lapsia kävelytetään tulisilla hiilillä, jalkapohjien palovammoja kutsutaan "hoitorakkuloiksi".

Media voisi välillä harjoittaa itsetutkistelua, miettiä vastuutaan. Lukijoiden mieliä saastutetaan järjen valon himmentävällä kritiikittömällä saastalla. Ihan kaikkia harhoja ei pitäisi painaa sanomalehdenkään etusivulle. Jos ufo-kokemuksistaan kuulu **Rauni-Leena Luukanen-Kilde** inttää, että kuun pimeällä puolella on yli 30 000 hengen kaivossiirtokunta – joukossa avaruushörhöjä – ja että Yhdysvalloista ampaisee sinne pari rakettia viikossa, niin on irvokasta laittaa sepustus etusivun uutiseksi. Moni voi uskoa tarinan todeksi.

Mediassa on meneillään jatkuvat hullut päivät. Ihmisten käsittelyssä käytetään menestyksellä hyväksi herkkusienten kasvatuksesta imuroitua menetelmää. Suurin osa ajasta jengi pidetään pimennossa ja välillä sille syötetään sontaa.

Puoskarointi saastuttaa lääketiedettä

Uskomuslääkintä on pidettävä tiukasti julkisen tuen ulkopuolella. Rajallisten voimavarojen maailmassa yhteiskunnallisesti tuetun sairaanhoidon on perustuttava vertailuryhmillä tutkittuun, objektiivisesti havaittavaan näyttöön vaikuttavuudesta. Mikäli julkista rahoitusta ohjaa kansan suosio ja subjektiivinen vaikutus, joka ei ole toistettavissa, on vaarana terveydenhuollon käytettävissä olevien rajallisten resurssien valuminen ihmisten pahoinvoinnin ja yleisen elämäntuskan hoivailuun pelkkiin uskomuksiin pohjautuvilla poppakonsteilla. Tällöin joudutaan karsimaan tehokkaita lääketie-

Helsingissä pidettävillä vuosittaisilla Hengen ja tiedon messuilla voi parannella angstejaan ja muita vaivojaan muun muassa ruumiin energiavirtoja tasaamalla.

Kuva: Marketta Ollikainen

teellisiä hoitoja.

Jos tieteellinen malli häviää kamppailun julkisessa päätöksenteossa, uskomuslääkintä saattaa vallata alaa myös julkisessa terveydenhuollossa. Euroopassa monet viranomaiset näyttävät olevan valmiita myöntämään – sitä mukaa kun uskomuslääkintä hyväksytään kansan keskuudessa yhä yleisemmin – että uskomuslääkinnällä saattaa olla tulevaisuudessa yhä merkittävämpi rooli terveydenhuollossa. Erot suhtautumisessa uskomuslääkintään ovat kuitenkin suuria esimerkiksi Euroopan unionin jäsenmaiden piirissä, mutta paineet ottaa uskomuslääkinnän hoitoja julkisen sairausvakuutuksen korvausten piiriin kasvavat Saksan, uskomuslääkinnän suurkuluttajan malliin. Tällöin terveydenhuollon voimavarat hupenevat lumehoitoihin väestön sairauksien ennusteen huonontuessa.

Tätä synkkää kehitystä saattaa ehkä kuitenkin jarruttaa raha. Terveydenhuollossa rahat eivät riitä nykyisinkään kaikkeen vaikuttavaksi osoitettuun hoitoon. Jatkossa hoitojen on lunastettava oikeutensa julkiseen tukeen osoittamalla vaikuttavuutensa. Tulevaisuudessa kaiken lääkinnän pitäisi siis perustua tieteelliseen näyttöön.

Näyttöön perustuva lääketiede saa koko ajan lisää jalansijaa myös Suomen terveydenhuollon kehittämisessä. Edelläkävijöinä ovat olleet Stakesissa (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus) toimivan terveydenhuollon menetelmien arviointiyksikön (FinOHTA) ja Lääkäriseura Duodecimin niin sanotut Käypä hoito-hankkeet, joiden tavoitteena on luoda viimeisimpään tutkimustietoon perustuvat hoitosuositukset eri sairauksista terveydenhuollon henkilöstön käyttöön.

Yhdysvalloissa lähinnä henkiparannukseen perustuvaa niin sanottua terapeuttista kosketusta ollaan taloudellisten realiteettien nimissä häätämässä pois sairaaloista, joihin se joitain vuosia sitten tunkeutui. Hollannissa terveydenhuollon priorisointi on poistanut julkisen tuen homeopatialta, koska sen tehosta ei ole näyttöä. Ruotsissa uskomuslääkinnän harjoittaminen vaikka vapaa-ajalla voi johtaa ter-

Uskomuslääkinnässä vain mielikuvitus rajana

Uskomuslääkinnällä (engl. belief-based medicine, make-believe medicine) tarkoitetaan kaikkia sellaisia menetelmiä ja hoitokeinoja, joiden väitetään torjuvan tai parantavan sairauksia sekä lievittävän oireita, ja joita käytetään hyväksi sairauksien tunnistamisessa ilman, että näillä menetelmille ja hoitokeinoille on olemassa mitään tieteellistä näyttöä. Niitä markkinoidaan vaihtoehtona näyttöön perustuvalle lääketieteelle (engl. evidence-based medicine), johon virallinen terveydenhuolto nojaa.

Uskomuslääkintä pitää sisällään mitä ihmeellisimpiä hoitokeinoja aina perinteisestä kansanlääkinnästä ja henkiparannuksesta moderneilta kuulostaviin terapiamuotoihin kuten bioenergetiikkaan, jolla oletettuja ruumiin "energiavirtoja" tasaamalla parannetaan muun muassa masennusta ja muita stressioireita. Hoitomuotoja on useita satoja ja uusia keksitään koko ajan lisää. Skeptikko **Martin Gardner** on todennut, ettei uskomuslääkinnän parissa tunneta luovuuden rajoja, jopa virtsaa ja ulosteita voidaan käyttää lääkinnällisiin tarkoituksiin. Virtsaterapialla väitetään

veysammattilaisen ammattinimikkeen käyttökieltoon. Näin kävi taannoin myös suomalaiselle hivenainehoitoja tarjoavalle lääkärille **Kaarlo Jaakkolalle**, jolta evättiin lääkärintoimen harjoittaminen Ruotsissa, ei kylläkään Suomessa.

Suomessa uskomuslääkintä jäänee onneksi pääosin julkisen rahoituksen ulkopuolelle lukuun ottamatta niitä yksityislääkäreitä ja hoitolaitoksia tai harvoja terveyskeskuksia, jotka sulauttavat hoidot virallisen, lääketieteellisesti perustellun hyvän hoitokäytännön joukkoon laajempien markkinoiden ja paremman asiakastyytyväisyyden toivossa tai ajatellen, että ei-sairautta potevat henkilöt voidaan hoitaa ei-hoidoilla. Uskomuslääkintä onkin haaste kuluttajajärjestöille ja -viranomaisille. Terveysmarkkinoilla kuluttajasuojatoiminta on täysin kehittymätöntä. Luotettavan tiedon hankinta hoitojen hyödyistä ja haitoista virallisen terveydenhuollon ulkopuolella on jäänyt kuluttajien itsensä kontolle. Poliitikot väistelevät jatkuvasti vastuutaan.

Valitettavasti osin myös julkisesti tuetussa yksityisessä terveydenhuollossa lääketieteellisesti perustellun, hyvän hoitokäytännön mukaisen hoidon toteuttamisen valvonta nojaa lähes yksin omaan valistuneiden potilaiden kanteluihin. Yksityislääkäri voi käyttää miten mielikuvituksellisia hoitoja hyvänsä ja sairausvakuutus korvaa lääkärissä käynnin. Kela saa tiedon vain hoidon kestosta ja luottaa korvausta suorittaessaan hoidon lääketieteelliseen pätevyyteen. Lääkärintoimen harjoittamista valvova terveydenhuollon oikeusturvakeskus puuttuu asiaan vain, jos potilas tekee valituksen saamastaan hoidosta. Porsaanreikä uskomuslääkinnän julkiseen tukeen on auki, mikäli myös lääketieteellisen koulutuksen tuoma tieteellinen ajattelu osoittautuu pintasilaukseksi. Lääkäriliitto on puheenjohtajansa suulla jo puuttunut räikeimpiin tapauksiin.

Tieteellistä puoskarointia

Maagisuus jyllää jo jopa tieteen nimeen vannovissa yliopistoissa. Esimerkiksi Kuopion yliopiston fysiologian laitoksella tutkitaan henkiparannusta ja -parantajia. Tutkimusvälineenä käytetään muun muassa olioiden "auroja eli energiakenttiä" paljastaparannettavan muun muassa AIDSia, syöpää, malariaa ja nivelreumaa. Tosin jotkut terapeutit ovat varoitelleet, että virtsan juominen voi aiheuttaa sivuoireita kuten pahoinvointia, mutta ne kuulemma ovat "aivan normaaleja" reaktioita ja osoituksia hoidon tehosta.

Lääkelaitoksen ylilääkäri **Veijo Saano**, joka on kirjoittanut paljon uskomuslääkinnän taustoista, on luokitellut erilaisia hoitokeinoja kategorisesti 12 ryhmään esimerkein seuraavasti:

1. Lääkitystä muistuttavat hoidot (homeopatia, luonnonlääkkeet, suuret vitamiini- ja hivenaineannokset)
2. Fysioterapiaa muistuttavat hoidot (napropatia, kuhnekylvyt)
3. Jotkut psykoterapiat tai niitä muistuttavat hoidot (transaktioanalyysi, primaaliterapia, grafoterapia)
4. Heijastevaikutuksiin perustuvat hoidot (jalkapohjien vyöhyketerapia, korvalehtien akupunktuuri)
5. Elimistön puhdistamiseen pyrkivät hoidot (suolen huuhtelut, kuppaus, suoneniskentä)
6. Jotkut ruokavaliohoidot (elävä ravinto, makrobioottinen ruokavalio, paasto)
7. Henkinen harjoittelu (monet meditaatio- ja hypnoositerapiat)
8. Henkiparannus (energiavirtojen käsittely, kiviterapia, väriterapia)
9. Perinteiset kansanlääkinnät (shamanismi, ayurveda, akupunktio)
10. Aineenvaihdunnan voimistamiseen pyrkivät hoidot (eräät yrttihoidot)
11. Erilaisilla teknisillä laitteilla annettavat hoidot (magneettikenttähoidot)
12. Perusteettomat diagnoosimenetelmät (iirisdiagnostiikka, kinesiologia, vyöhyketerapiaan liittyvä diagnostiikka, elektroakupunktuuri, Kirliankuvaus, aurakuvaus)

Toisin kuin uskomuslääkinnän tukijat usein väittävät, eri menetelmien tehoja on yritetty selvittää paljon myös tieteellisesti. Tähän mennessä todellinen näyttö on kuitenkin lähes aina kaikonnut laboratorioissa. Jonkinlaista tieteellistä näyttöä on saatu lähinnä joidenkin yrttien lääkinnällisestä tehosta, mutta niissäkin vaikutukset ovat yleensä jääneet paljon pienemmiksi kuin taudin hoitoon kehitetyissä lääkkeissä.

Marketta Ollikainen

Lähteenä jutussa on käytetty mm. teosta Risto Selin: Ihmeellinen maailma, Skeptikon tietosanakirja, Ursa 2001

vaa kirliankuvausta. Kuopiolaistutkijat uskovat, että sormenpäästä otettu kuva kertoo, onko tutkittava parantaja "voimallinen taitaja vai häikäilemätön huijari". *Eeva*-lehdessä (6/2000) oli taannoin artikkeli Sotkamon punatukkaisesta noidasta, taikarumpua pärisyttävästä kaukoparantaja **Tiina Pölläsestä**, jonka "energia" kasvatti tukankin kaljuun päähän. Lehdessä olleessa kuvassa toinen kuopiolaistutkijoista tutki Pölläsen käsiä ja uskoi, että "hän ei vielä ole huippuparantaja, mutta hän on matkalla sinne". Tutkijassa on selvästi selvänäkijän vikaa!

Taudinkuvaan kuuluu, että esimerkiksi astrologiaa vängätään oppiaineeksi professoreineen moniin kuuluisiin yliopistoihin. Onko Jupiterin asennolla syntymähetkellä ja huume- ja alkoholiriippuvuudella kausaaliyhteyttä? Tällainenkin tutkimushanke on jo menossa. Ehkä joidenkin mielestä järkevät kohteet ovat tieteessä jo loppuneet.

Kirjoittaja työskentelee terveyssosiologian dosenttina Kuopion yliopiston kansanterveystieteen ja yleislääketieteen laitoksella. Hän on kirjoittanut lukuisia kriittisiä artikkeleita muun muassa terveydenhuollon priorisoinnista ja yhteiskunnan medikalisoitumisesta sekä toimittanut aihetta sivuavia teoksia. Tieteentekijöiden liitto valitsi hänet vuoden tieteentekijäksi vuonna 2000. Myllykangas esitelmöi taikauskon leviämisestä terveydenhuoltoon Pohjois-Savon vapaa-ajattelijoiden keskustelutilaisuudessa Kuopiossa 4. marraskuuta.

Maagisuus lisääntyy yliopistoissakin

Elämme taikauskon aikakautta. Vaikka Raamatun arvovalta on vähentynyt tieteen voittokulun myötä, tarvitsee vain sanoa "Amerikassa on tutkittu" niin ihmiset uskovat melkein mitä tahansa. Näin totesi dosentti **Markku Myllykangas** alustaessaan Pohjois-Savon vapaa-ajattelijoiden tilaisuudessa Kuopion kaupunginkirjastossa 4. marraskuuta taikauskon lisääntymisestä lääkinnässä.

Myllykankaan mukaan taikausko leviää jatkuvasti yhteiskunnassa kokien tosin aika ajoin vilkkaita ja vähemmän vilkkaita kausia. Ufomiehet abduktoivat ihmisiä ja astrologia elää yhä keskuudessamme, vaikka yliopiston oppiaine se ei enää olekaan – ainakaan Suomessa.

Uskomuslääkintä paisuu, vaikka oikea terveydenhuolto ja lääketiede ovat saavuttanut suunnattomia voittoja ihmisten elinolojen parantamisessa. Kaikkea ei kuitenkaan pystytä saavuttamaan, joten apua haetaan vaikka homeopatiasta tai muusta muodissa olevasta huuhaasta. Media käsittelee usein täysin kritiikittömästi näitä enkeli- tai pyramiditerapioita ja hömppälääkinnän opit ovat levinneet jo terveydenhuollon oppilaitoksiinkin.

Aihe oli selvästi kiinnostava, sillä tilaisuutta seuraamaan saapui 37 kuulijaa. Keskustelussa perättiin muun muassa sitä, miten paljon erilaisten terapiamuotojen suosiossa on kyse aidon huolenpidon ja kuuntelemisen puutteesta nykyajan yhteiskunnassa ja sitä kautta terveydenhuollossa.

Ihmeellisistä parantumisista kuultiin omakohtaisiakin esimerkkejä. Oivallisen lisän keskusteluun toi tutkija **Sergei Kolmakow** Kuopion yliopiston fysiologian laitokselta. Hän yrittää selvittää, millaisia parantavia ominaisuuksia henkiparantajiksi ilmoittautuvilla ihmisillä on. Kuopion yliopisto onkin jo saavuttanut ainakin mainetta ennakkoluulottomilla tutkimuksillaan.

Sikäli kuin ymmärsin, voimallisen parantajan erottaa Kolmakowin mukaan tutkittavien sormenpäistä kirliankuvausta tai vastaavaa menetelmää käyttämällä. Yleisössä kylläkin epäiltiin käsien energiavirtojen tutkimisen mielekkyyttä.

Kolmakow kehotti niitä, jotka arvostelevat hanketta näennäistutkimuksena ja niukkojen varojen tuhlauksena itse perehtymään alan kirjallisuuteen ja tutkimusmenetelmiin. Hän esitteli kalvoja Venäjällä tehdyistä tutkimustuloksista ja sanoi tutkimustyön tekijöihin kuuluvan arvostettuja akateemikkoja Venäjän lääketieteen huippuyksiköistä, mikä kylläkin epäilytti yleisöä.

Kaiken kaikkiaan uskomuslääkintä ja siihen liittyvät ilmiöt ovat asia, jota terveyspalvelujen käyttäjät, päättäjät ja tiedeyhteisö eivät voi noin vain sivuuttaa. Viime kädessä kyse on siitä, luotetaanko rationaaliseen ajatteluun vai uskotaanko ihmistä suurempien voimien salaperäisiin vaikutuksiin.

Osmo Määttä

Toimitukselta

Eräs lukija lähetti toimitukselle kirjeen, jossa hän toivoi artikkelia siitä, miten kuoleman pelkoa tuntevaa lasta voisi lohduttaa, kun hänelle ei voi tai ei halua kertoa enkeleistä. Vakava kysymys, jonka eteen varmasti monet uskonnottomat vanhemmat ovat joutuneet.

Länsimaisessa kulttuurissa myytti suojelusenkelin valvovasta silmästä on ollut kätevä tapa lohduttaa pelokasta lasta, mutta mitä tarjota tilalle lapselle, joka ei vielä osaa erottaa mielikuvitusmaailmaa todellisesta. Jos joillakin teistä lukijoista on omakohtaisia kokemuksia asiasta tai olette mielestänne löytäneet kysymykseen toimivia ratkaisuja, kirjoittakaa niistä *Vapaa Ajattelija* -lehteen.

Samalla tavoin vakavasti sairaille potilaille ja vanhuksille lohdutukseksi ja henkiseksi tueksi tarjotaan lähes yksinomaan – ainakin länsimaisessa kulttuurissa – papillista sielunhoitoa. Tuskin lienee Suomen maassa yhtään sairaalaa, jolla ei olisi omaa sairaalapastoriaan. Tietenkin uskonnoton potilas tai vanhus voi pastorin palvelusta kieltäytyä, mutta uskon, että myös heillä olisi tarve keskustella jonkun kanssa omista tuntemuksistaan ja elämänsä vaiheista tietäessään sen pian päättyvän.

Minusta tässä olisi työsarkaa myös vapaa-ajattelijoille. Sen lisäksi, että käydään puhumassa kuolleiden omaisille hautajaisissa, voitaisiin muistaa näitä ihmisiä jo silloin, kun he vielä tällaista tukea haluaisivat ja tarvitsisivat. En tiedä, miten tämän käytännössä voisi toteuttaa – jonkinlaisten saattohoitajien kouluttamista ehkä.

Olen joutunut viime aikoina omalta kohdaltani pohtimaan näitä elämän ja kuoleman kysymyksiä, sillä hoidan pian 89 vuotta täyttävää äitiäni, jonka elinkaari ei enää tule kovin kauan jatkumaan. Hän on siinä onnellisessa asemassa, että hänellä on omaisia, jotka tukevat häntä, mutta varmasti kaikilla ei näin ole. Tulevaisuudessa vanhusväestön määrä tulee väistämättä kasvamaan, kun me "suuret ikäluokat" siirrymme syrjään työelämästä. Itse en ainakaan haluaisi viettää eloni viimeisiä päiviä paikassa, jossa saisin kuunnella päivät pitkät virrenveisuuta ja harrastaa älyllistä voimainmittelöä ainoastaan paikallisen seurakunnan pastorin kanssa.

Tässä lehdessä vähän sattumalta teemaksi nousi kaiken karvainen humpuukitieto. Joku lukija voi kysyä, mitä tekemistä tällaisella huuhaalla on vapaa-ajattelijoiden kanssa. Minusta paljonkin. Kun näitä oppeja penkoo vähän syvemmältä, melkein kaikista löytyy jonkinasteinen tuonpuoleiseen henkimaailmaan perustuva oppirakennelma, vaikka se ei ehkä järin kristillinen olisikaan. Esimerkkinä vaikkapa uskomus, jonka mukaan onnesi ja menestyksesi riippuu siitä, miten hyvin tai huonosti olet elänyt edellisissä elämissäsi.

Toinen asia on kokonaan se, että tällainen mystiikka ja taikausko paitsi ehkäisee ihmistä kehittämästä omaa kriittistä ajatteluaan, voi johtaa kohtalokkaisiinkin seurauksiin. Esimerkiksi jotkut voivat uskonnollisista syistä kieltäytyä lääketieteellisestä hoidosta vaarantaen siten oman ja mahdollisesti myös lastensa hengen, tai turvautuvat ihmeparantumisia lupaavien puoskareiden apuun.

Varsinkin terveydenhuoltoon ollaan tunkemassa mitä erilaisempia oppeja ja hoitokeinoja, joilla ei ole mitään tekemistä nykyaikaisen lääketieteen kanssa. Jotkut ovat olleet jopa vakavissaan sitä mieltä, että tällaisia hoitoja tulisi tukea myös yhteiskunnan taholta, kuten dosentti **Markku Myllykangas** artikkelissaan toteaa (s. 4).

Olen saanut runsaasti miellyttävää palautetta kahdesta edellisestä lehdestä. Lukijat ovat olleet tyytyväisiä sekä lehden ulkoasuun että sisältöön. Lämmin kiitos teille kaikille siitä.

Valitettavasti vain päätoimittajuuteni päättyy tähän lehteen, sillä liittohallitus päätti joulukuun kokouksessaan vaihtaa lehden päätoimittajaa ja nimittää uudeksi päätoimittajaksi liiton puheenjohtajan **Erkki Hartikaisen**, joka ennen minua toimi lehden vt. päätoimittajana alkuvuoden 2001.

Omasta puolestani kiitän kaikkia lukijoita saamastani tuesta ja toivotan onnea ja menestystä uudelle päätoimittajalle hänen vaikeassa ja haastavassa työssään. Itse siirryn nyt muille areenoille, joissa omalta osaltani yritän edesauttaa vapaan ajattelun juurtumista tässä yhteiskunnassa.

Marketta Ollikainen
Päätoimittaja

Nuoret haastoivat huippufilosofit

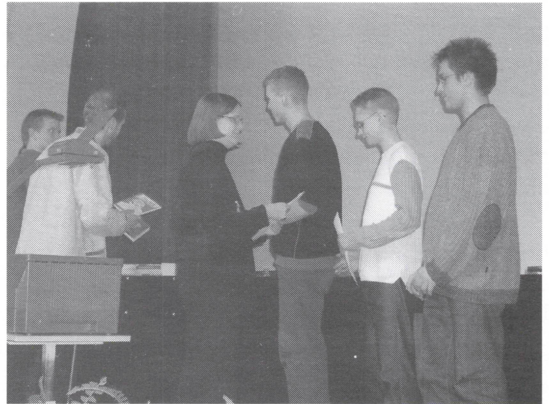
Helsingin työväentalolla Paasitornissa sanat sinkoilivat tammikuisena viikonloppuna, kun nuoret filosofin alut ottivat mittaa filosofian suomalaisista guruista ja politiikan vaikuttajista. Nuorten filosofiatapahtuman yhteydessä Filosofian ja elämänkatsomustiedon opettajat järjestivät lukiolaisille väittelykilpailu, jossa pisimmän korren veti Linnankosken lukion joukkue Porvoosta

Tapahtumaan oli kutsuttu useita filosofian ja yhteiskunnan suuria vaikuttajia keskustelemaan ja väittelemään nuorten kanssa erilaisista filosofisista ja oikeudenmukaisuutta koskevista kysymyksistä. Tapahtumaa valmistellut työryhmä oli ennakkoon valinnut ja valmentanut kullekin puhujalle kaksi nuorta, iältään 16 – 25-vuotiasta vastaväittäjää kommentoimaan, kyselemään ja keskustelemaan luennoitsijan esille tuomista asioista. Myös yleisö pääsi osallistumaan keskusteluihin kommenteillaan ja kysymyksillään.

Tapahtuma käynnistyi perjantaina illansuussa liikenneministeri **Kimmo Sasin** alustuksella globalisaatiosta ja köyhyydestä. Hänelle kampoihin laittoivat **Kalle Ristikartano** ja **Jaana Vapaavuori**, jotka vaativat liikenneministeriä perustelemaan väitteitään globalisaation eduista köyhyyden vähentämisessä. Sasin jälkeen lavalle astui professori **Juha Sihvola** Jyväskylän yliopistosta, joka ruoti maailmankaupan ja globalisaation moraalia. Myös filosofian historian professori joutui tiukoille nuorten vastaväittelijöidensä **Jyrki Liukon** ja **Teemu Turusen** kanssa.

Lauantaipäivän ohjelma oli jaettu kahteen saliin kahden luennoitsijan ollessa lavalla samanaikaisesti. Aamupäivällä juhlasalissa pohdittiin sukupuolten välistä oikeudenmukaisuutta ja sosiaalisen sukupuolen käsitettä puhujina professori **Timo Airaksinen** ja tutkija **Kristina Rolin** molemmat Helsingin yliopistosta. Toisessa salissa dosentti **Terho Pursiainen** aloitti päivän puhumalla oikeudenmukaisuuden käsitteestä. Toimittaja **Pekka Sauri** puolestaan väitti omassa alustuksessaan, että maailma on viime kädessä sopimus.

Tauon jälkeen areenalle astuivat rikosoikeuden professori **Pekka Koskinen**, joka alusti aiheesta rikos, rangaistus ja lait haastajinaan **Turkka Louekari** ja **Matti Vuorinen**. Toisessa salissa innokasta väittelyä sai aikaiseksi ylitarkastaja **Pekka Elo** opetushallituksesta sukupolvien välisistä suhteista ja oikeudenmukaisuudesta.

FETOn puheenjohtaja Satu Honkala ja väittelykilpailun pääorganisaattori Juha Eerolainen jakavat palkinnot finaalin voittaneelle porvoolaiselle Linnankosken lukion joukkueelle.

Elon haastat **Joonas Järvelä** ja **Osma Suominen** pistivät koville ylitarkastajan, joka väitti muun muassa, ettei tulevilla sukupolvilla voi olla oikeuksia, koska niitä ei vielä ole olemassakaan. Elo kuitenkin myönsi, että viisas päättäjä ottaa tulevat sukupolvet huomioon päätöksiä tehdessään.

Kahden Pekan jälkeen pääsi lavalle tutkija **Pirjo Mäkelä** aiheenaan tiede, teknologia ja oikeudenmukaisuus. Hän kehui tieteen ja teknologian etuja kehityksen moottorina, mutta myönsi haastajien kommenttien jälkeen, että teknologian ja tieteen kehityksellä voi olla haittojakin.

Mäkelän kanssa yhtä aikaa luennoi toisessa salissa **Aki Huhtinen** Maanpuolustuskorkeakoulusta oikeutetusta väkivallasta.

Biotekniikka keräsi salin täyteen

Lauantai-iltapäivän kiinnostavimmaksi aiheeksi – ainakin yleisönsä puolesta – nousi bioteknologiaan liittyvät filosofiset ongelmat. Aiheesta alusti geeniteknologin filosofisista kysymyksistä hiljattain Turun yliopistossa väitellyt tutkija **Veikko Launis** otsikolla bioteknologia, syrjintä ja oikeudenmukaisuus.

Samanaikaisesti toisessa salissa tunnettu rauhankasvattaja **Helena Kekkonen** puhui huomattavasti pienemmälle kuulijajoukolle **Paolo Freirestä**, sorrettujen puolustajasta. Kekkosen keskustelevaa luentoa oli kuulemassa vain reilu kolmekymmentä henkeä. Silti keskustelu oli vilkasta ja välillä aiheesta hyvin kauas lipsuvaa. Kekkonen puhui muun muassa köyhien ja sorrettujen vaikeuksista oppia tavanomaisin keinoin, oppimismotivaatiosta ja köyhyydestä yleensä. Freiren pedagogiikka oli suurelle osalle kuulijoita uusi asia, mutta kuulosti hyvin mielenkiintoiselta oppimistavalta.

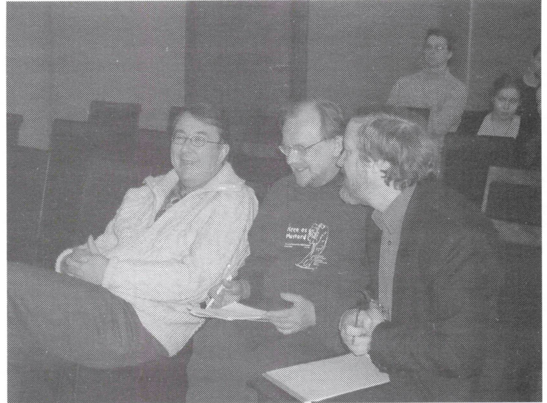
Lauantain kevyemmästä osasta vastasivat **M.A. Numminen** ja **Pedro Hietanen**. He olivat koonneet puolen tunnin esityksen **Wittgenstein**-teemasta, joka herätti suunnatonta hilpeyttä yleisössä.

Sunnuntaipäivänä jatkettiin yhdessä salissa. Päivän aloitti entinen kulttuuriministeri **Claes Andersson** puhumalla köyhyydestä ja syrjäytymisestä. Häneltä perättiin muun muassa poliitikkojen vastuuta köyhyyden ehkäisyssä. Samalla aiheella jatkoi tutkija **Matti Kortteinen**, joka kertoi köyhyydestä ja syrjäytymisestä tehtyjen tutkimusten tuloksista.

Tauon jälkeen filosofian ja elämänkatsomustiedon opettaja **Juha Savolainen** pohti arvostelun ja arvostelijan hyveitä. Seminaarin päätti Helsingin yliopiston vararehtori, professori **Ilkka Niiniluoto**, joka selvitti ajatusten oikeudenmukaista kohtelua. Hän puuttui erityisesti sanan- ja ajattelun vapauteen ja lehdistön oikeuteen julkaista haluamaansa tekstiä.

Linnankoski voitti väittelykisan

Seminaaritapahtuman yhteydessä nuoret ottivat mittaa myös toisistaan filosofian ja elämänkatsomustiedon opettajien yhdistyksen FETOn järjestämässä väittelykisassa, jonka finaali järjestettiin sunnuntaina ennen Niiniluodon päätösalustusta. Finaalissa kaksi joukkuetta Linnankosken lukion joukkue Porvoosta ja Lohjan lukion joukkue väittelivät aiheesta "Oikeudenmukaisuudesta ei voida edes keskustella, ellei samalla puhuta vallasta". Väittelyn teema oli valittu arvalla.

Väittelykilvan tuomaristo professorit Timo Airaksinen (vas,) ja Ilkka Niiniluoto (oik.) sekä opetushallituksen ylitarkastaja Pekka Elo (kes.) pohtivat pitkään joukkueiden paremmuusjärjestä.
Kuvat: Osma Suominen

Tuomareina finaalissa toimivat professorit Timo Airaksinen ja Ilkka Niiniluoto sekä ylitarkastaja Pekka Elo, jotka eivät heti päässeet yhteisymmärrykseen joukkueiden paremmuudesta. Lopulta parhaimmaksi valittiin **Erkki Toivasen** valmentama Linnankosken joukkue, johon kuuluivat **Jani Lindroos**, **Bo Priester**, **Jari Hanska** ja **Aki Uutela**.

Seminaari oli laatuaan ensimmäinen Suomessa ja se onnistui yli odotusten. Tapahtumaan kutsutut alustajat suomalaisen filosofian ja politiikan huipulta joutuivat kriittisen ja avoimen ilmapiirin vallitessa tiukoille nuorten esittämien kysymysten ja uusien näkökulmien edessä. Nuoret puolestaan pääsivät näyttämään ajatustensa tuoreudessa piilevän voiman. He saivat myös konkreettisesti huomata, että harvoin vaikeisiin kysymyksiin on olemassa vain yhtä oikeaa vastausta.

Päävastuun seminaarin järjestämisestä otti Prometheus-leirin tuki ry, joka sai taustatukea Paasitornilta, FETO ry:ltä ja Filosofiaa Virossa ry:ltä. Onnistuneen tapahtuman innoittamana järjestäjät päättivät jatkaa seminaaria ensi vuonna vähän eri teemoin höystettynä.

Nuorten filosofiatapahtuma pidettiin Paasitornissa 11. – 13. tammikuuta 2002.

Outi Mäkelä

Harald Bjon

Uskon kielioppi

Kriittinen näkemys vapaa-ajattelijoiden uskontokritiikkiin

Uskoa jumalan olemassaoloon ei voi eikä pidä lähestyä tieteellisesti, koska usko itsessään ei voi sisältää mitään perustetta. Siksi rehellinen tiedemies mieluimmin kysyy, millainen rooli jumalalla on uskovaisen elämässä ja ryhtyy tutkimaan sitä, sanoo turkulainen matematiikan opettaja Harald Bjon esitelmässään, jonka hän piti Turun vapaa-ajattelijain opinto- ja keskustelukerhossa 15. maaliskuuta 1994. Asko Rantanen nauhoitti tuolloin Bjonin esitelmän ja on sen nyt toimittanut hänen luvallaan artikkeliksi.

Harald Bjon luennoi uskoinnoista vapaan humanismin aatemaailmasta skeptikoille kesällä 1995 Turussa.
Kuva: Marketta Ollikainen

Perustelut:
Ilmoitan heti, että hylkään **William K. Cliffordin** kuuluisan eettisen ohjeen, jonka mukaan ei pidä uskoa mitään ilman riittäviä perusteita. Väärinkäsitysten välttämiseksi totean olevani ateisti.

Usko ei nimittäin tarvitse, eikä voi sisältää mitään perustetta. Jos jotain ryhdytään perustelemaan, silloin siihen ei enää tarvitse uskoa. Toisin sanoen, usko jo sisältää sen ajatuksen, että perustelun kysyminen on väärin.

Vastaavasti kukaan ei pysty perustelemaan ateismiaan. Minä en ainakaan pysty. Se kuuluu asian luonteeseen.

Kyse on uskon kieliopista, jota yritän nyt selvittää tarkemmin.

Ensiksi. Jos joku tarpeeksi älykäs henkilö todistaisi jumalan olemassaolon, se ei heilauttaisi kristittyä ihmistä mihinkään suuntaan. Hän toteaisi: "Tämä ei ole meidän jumalamme".

Jos joku tarpeeksi älykäs henkilö todistaisi, ettei jumalaa ole olemassa, niin kristitty vastaisi: "Se, mitä sinä puhut, on minulle yhdentekevää."

Toiseksi. Kristinusko ei ole auktoriteettiuskoa siinä mielessä, että jokin maallinen valta sanoisi: "Näin on; usko pois." Tietyssä mielessä jumala on auktoriteetti, mutta se perustuu eri asiaan ja liittyy lähinnä uskoon.

Kolmanneksi. Kristinusko ei ole ennakkoluuloa, vaan kristinuskoon on sisäisesti piirretty looginen asema tälle uskolle. Tätä jumaluutta ei voi edes epäillä.

Neljänneksi. Aina voi kritisoida uskovaisia, mutta ei uskontoa. Ainakaan kristinuskoa ei voi tarkastella kriittisesti juuri sen loogisen aseman vuoksi.

Tieteellisyys:
Mitä tieteellinen maailmankatsomus oikeastaan on? Onko se luonnontieteellinen? Onko se humanisti-

nen? Rationaaliselta pohjalta esitetty tieteellinen uskontokritiikki ei osu maaliinsa, koska siinä kritiikin kohteena ei ole uskonto uskonnollisin käsittein ymmärrettynä.

Useimmilla tieteellisen maailmankatsomuksen kannattajilla ei ole tarpeeksi tieteellistä tietoa, vaan he joutuvat turvautumaan auktoriteetteihin. Vain muutama harva vapaa-ajattelija Suomessa pystyy keskustelemaan esimerkiksi kvanttimekaniikasta tieteellisesti.

Kun on kyse jumalasta, ei voi olla kysymys tietämisestä. Jos todistan, että jumala on olemassa, siinä on kyse tiedosta, jolloin usko putoaa pelistä pois.

Tarkoitan, että uskontoa varten tarvitaan aina luottamusta jumalaan. Luottamuksessa ei ole kysymys tietämisestä, eikä sitä voi missään mielessä sellaisena tarkastella.

Vertaan nyt logiikkaan. Logiikkaa ei voi tarkastella, logiikan perusteella voidaan ainoastaan sanoa, onko jokin päätelmä oikein tehty vai ei. Yleensä ihmiset tietävät, mikä on loogista ja mikä ei ole. Logiikan olemukseen kuuluu, ettei se ole perusteltavissa.

Kristinusko on verrattavissa logiikkaan. Kristinuskon perusteella sanotaan, mikä on järkevää ja mikä ei ole. Näin ollen uskonnoton henkilö, joka ei luota jumalaan, on kristityn mielestä vähemmän järkevä kuin hän itse.

Rehellisyys:

Rehellinen tieteilijä kysyy ensin, mitä kristitty ajattelee asioista.

On epärehellistä soveltaa muka-tietoja ja kritisoida sitten sitä. En voi lähteä siitä, että kuvittelen, että kristinusko sanoo niin ja näin – ja sitten totean, että kristinusko on väärässä. Täytyy kysyä, miten kristitty uskoo. Kristitty on oman uskonsa auktoriteetti. Tieteilijän ja kriitikon on pakko seurata tätä auktoriteettia ja todeta: "Näin on". Sitä ei voi lähteä kritisoimaan ulkopuolelta.

Kristinusko ei ole missään mielessä luonnontiede. Jos olisi, sitä tietysti voitaisiin kritisoida luonnontieteen keinoin.

Dogmatiikka:

Kristinusko ei ole dogmatismia. Tosin teologisissa tiedekunnissa on dogmatiikaksi kutsuttu opinhaara. Tästä ei kuitenkaan voi päätellä, että kristinusko olisi dogmaattinen oppi. Kysykää vaikka papeilta! Heidän mielestään se ei ole.

Olen sitä mieltä, että darwinismi (valintaoppi) on totta. **Charles Darwinin** teorian mukaan olemassaolon taistelusta johtuva niin sanottu luonnonvalinta ohjaa eliöiden kehitystä ja sopeutumista.

Oletetaan nyt, että joku osoittaa darwinismin epätodeksi. Sitten hän kyselee uhmakkaasti ja voitonriemuisesti: "Mitä nyt? Darwinismi ei pidäkään paikkaansa. Mitä sanot?"

Vastaan: "Samantekevää!" Olenko silloin dogmaattinen?

Ihme:

Jos näen jotain ihmeellistä, tutkin sitä tieteen näkökulmasta. Kun uskovainen näkee "ihmeen", hän kiittää jumalaa eikä vaadi sen kummempaa todistusta.

Jos lähden tutkimaan "ihmettä" tieteellisesti, asennoidun jo valmiiksi niin kuin kyseessä ei olisi ihme. Sanaan "ihme" sisältyy sisäinen logiikka, joka kieltää meitä tutkimasta sitä tieteellisesti.

Uskonnollinen "kielipeli" tai "elämänmuoto" eroavat niin olennaisesti tieteellisistä ja arkisista kielipeleistä ja elämänmuodoista, että niiden arvioiminen samoilla kriteereillä on mahdotonta.

Ristiriita:

Raamatun ristiriitaisuudet eivät kristityn kannalta merkitse yhtään mitään.

Oletetaan, että joku poikkeuksellisen etevä matemaatikko pystyisi osoittamaan, että aritmetiikassa eli tavallisessa koulumatematiikassa on ristiriita. Olen itse matematiikan opettaja. Lopettaisinko tämän ristiriidan vuoksi laskemisen? Tuskinpa.

Jos logiikassa löytyy esimerkiksi sellainen ristiriita, että A ja ei-A ovat olemassa samanaikaisesti, voidaan klassisen logiikan mukaan todistaa mitä tahansa (esimerkiksi, että jumala on perkele).

Ristiriidan löytyminen ei kuitenkaan todista, että järjestelmä olisi tyhmä tai huono. **Karl Popper** on todennut, että "ristiriitoja voi olla sellaisissa matemaattis-loogisissa järjestelmissä, joita kutsutaan heikoiksi duaali-intuitionistisiksi järjestelmiksi". Niissä ristiriidat toimivat loistavasti.

Kristinusko on absurdi (mahdoton, järjetön, järjenvastainen) oppi, ja sen kuuluukin olla absurdi, kuten **Søren Kierkegaard** on todennut.

Tämä on kuitenkin näkökulmaongelma. Ateisti katselee maailmaa eri tavoin kuin kristitty, jonka uskonnollista uskoa luonnehtii "ääretön intressi". Se vaatii täydellistä sitoutumista, "hyppyä", koko elämän asettamista uskon varaan.

Absurdi ei välttämättä tarkoita sitä, että jokin olisi mieletöntä todellisuudessa; se vain näyttää siltä.

Oletetaan, että kaksi kaverusta on samaa mieltä

siitä, että 10+11=21 tai että 1+1=2, mutta sitten heille tuleekin erimielisyyttä siitä, mikä on laskun 1+2 tulos. Toisen mielestä tulos on 3, toinen väittää sen olevan 10.

Selitys on siinä, että toinen kaveruksista suoritti laskutoimituksen kymmenjärjestelmän mukaan ja toinen käytti kolmepositiojärjestelmää, jossa vain numerot 0, 1 ja 2 esiintyvät lukuina. Näin ollen 1+2 on pakostakin 10 (luetaan yksi nolla). Tätä laskutapaa käyttävä henkilö oli siis kahdesta ensimmäisestä laskuesimerkistä vain näennäisesti samaa mieltä.

Kristinusko ei ole muodollinen oppi, vaan käytännöllinen. Näin ollen se on avoin maailmankatsomus. Tarkoitan tällä sitä, että tietynlaiset loogiset säännöt eivät sovellu siihen.

Älyllistäminen:

Kristinuskon oppeja ei voi intellektualisoida (älyllistää). Ei voi kysyä, miksi armo kuuluu kokonaisuuteen. Ei voi ihmetellä, että jumala on predestinoinut (määrännyt ennakolta) armonvalitsemuksensa. Ei voida kritisoida neitseellistä syntymää, ja niin edelleen.

Nämä asiat kuuluvat kaikki samaan järjestelmään, jossa ne ovat riippuvaisia toisistaan. Jos otan yhden osan pois, kokonaisuuden merkitys muuttuu välittömästi. Vertailun vuoksi otan esimerkin shakkipelistä. Jos jokin nappula poistetaan, peli ei ole enää shakkia.

Jos kristinuskosta otetaan pois armo (dogmi), tämä uskonto ei ole enää kristinuskoa.

Aika:

Kristinusko puhuu kahdesta eri aikakäsitteestä. Ensinnäkin on inhimillinen aika, joka Uudessa testamentissa esiintyy khronos-sanana (aika, aikaa koskeva). Se kulkee menneisyydestä nykyhetken kautta tulevaisuuteen. Kaikki potentiaalit eli mahdollisuudet ovat inhimillisessä khronos-ajassa. Ihmisen elinaika on khronos-ulottuvuudessa.

Sitten on varsinkin Johanneksen evankeliumissa ja alkukristillisyydessä viljelty aioni-aikakäsite (aikakausi, ajanjako, ikuisuus, maailmankausi). Tässä jumalan ajassa kaikki esiintyy preesensissä; ei ole mennyttä aikaa eikä tulevaa. Iankaikkisuus on juuri nyt, koska se on ajatonta.

Kun ihminen "tulee uskoon" jumalan armosta (usko tulee aina "ylhäältä") hän tavallaan saa "hajua" tästä jumalallisesta aikaulottuvuudesta. Iankaikkisuus merkitsee ajan tuolla puolen olevaa eiaikaa.

Kun ihminen elää jumalan ja Kristuksen yhteydessä, hän elää koko ajan preesensissä, nykyhetkessä. "Ylösnousemus" on jo tapahtunut silloin, kun ihminen elää kristinuskon mukaan. Iankaikkinen elämä ei siis kronologisessa mielessä tarkoita ikuisesti kestävää elämää.

Moraali:

Mikäli kristitty tekee hyviä tekoja palkkion toivossa päästäkseen ikuiseen elämään, hän tekee syntiä. Kristillinen moraali on hyvemoraalia niin kuin antiikin kreikkalaisilla ajattelijoilla.

Nykyinen moraali meillä Suomessa on utilitarismia, hyötyfilosofiaa. Siveellisen toiminnan tarkoitusperänä on yleinen hyöty, yleishyvä; niin suuri määrä onnea ja nautintoa kuin mahdollista niin monelle kuin mahdollista.

Toivon, että voisimme siirtyä takaisin antiikin kreikkalaisten ajattelutapaan.

Reunahuomautuksia uskon kielioppiin

- Evidenssillä tarkoitetaan ilmeisyyttä ja ehdotonta varmuutta, siis itsestäänselvyyttä. Evidentialistiset teistit ja evidentialistiset ateistit eivät juuri poikkea toisistaan. Uskonnollinen fundamentalisti ja tieteellinen ateisti siis uskovat kumpikin, että perusteet ratkaisevat, miten jumalaan tulee suhtautua.

- Dogmatismi tarkoittaa käsitysten (varsinkin perustavanlaatuisten) omaksumista ilman kriittistä tutkimusta. Dogmatiikka on teologian haara, joka järjestelmällisesti käsittelee niitä kirkollisesti hyväksyttyjä uskonkappaleita, joiden perustana on jumalan ilmoitus. Järjestelmän edellytyksenä on, että oppilauseita ei voi eikä tarvitse todistaa.

- On aivan turhaa etsiä tieteellisiä selityksiä uskonnollisille kertomuksille ihmeistä tai arvioida ihmekokemusten uskottavuutta tieteen valossa. **Antti Eskola** ilmaisee *Uskon tunnus-*

Rukous:

Kun kristitty rukoilee saadakseen jotain, hän ei ole ymmärtänyt, mistä on kysymys. Jumalaan ei voi vaikuttaa. Ennen aikojen alkua on jo määrätty, mitä tuleman pitää.

Rukous ei ole magiaa (taikuus, taikominen), jolla pyritään vaikuttamaan asioihin. Rukous voi olla kiitollisuutta, se voi olla tapa tai hätähuuto.

Vastaavasti luonnonkansoille ominainen sadetanssi ei ole magiaa. Primitiiviset ihmiset eivät pyri saamaan aikaan sadetta tanssimalla. He tietävät, milloin sade on tulossa ja ajoittavat tanssinsa sen mukaan. Sadetanssi on rituaali, joka suoritetaan ennen sadekautta.

Filosofia:

Filosofisessa mielessä usko tarkoittaa, että jumalalla on merkitystä elämässäni. Vastaavasti uskonnoton ihminen ajattelee, ettei jumalalla ja uskonasioilla ole merkitystä elämässäni.

Uskonnottomalla henkilöllä on usein tieto-opillinen asenne jumalaan. Hän on väärässä, jos hän kysyy onko jumalaa olemassa. Itse kysymys jo osoittaa, ettei hän ymmärrä, mistä on kysymys.

Jumalan olemassaoloa ei pidä lähestyä tieteellisesti. Hölynpölyä on myös lause, että jumala on/ei ole mahdollisesti olemassa.

Pitää kysyä, minkälainen todellisuus tämä jumalallinen todellisuus oikein on ja lähteä sitä tutkimaan tieteellisesti. Fyysikko kysyy, minkälainen todellisuus fyysisillä esineillä on. Hän ei kysy, onko fyysisten esineiden todellisuus olemassa.

Myöskään kristitty ei kysy, onko jumala todella olemassa. Pelin sääntöihin kuuluu, ettei tätä epäillä. Mahdollisuus, ettei jumalaa olisikaan olemassa, ei esiinny uskovaisen käytännössä. Samoin ei fysikaalisia esineitäkään aseteta kyseenalaiseksi fysiikassa.

Rehellinen tiedemies kysyy, minkälainen rooli jumalalla on uskovaisen elämässä ja ryhtyy tutkimaan sitä. ●

telua -teoksessaan (Otava, 1999) asian näin: "Jos teksti kertoo ihmeestä, niin se kertoo ihmeestä eikä suinkaan siitä, ovatko 'ihmeet' mahdollisia vai ei."

● Tanskalainen filosofi **Søren Kierkegaar**d korosti ihmisen yksilöllisyyttä ja filosofian vajavaisuutta; olihan se yksityisen ihmisen näkökulmasta riippuvainen.

● Predestinaatio eli armonvalitsemus tarkoittaa, että ihmisen iankaikkisella autuudella on ihmisestä itsestään riippumaton perustuksensa jumalassa.

● Psykologisessa mielessä preesensaika on ajanjakso, jonka voimme välittömästi elää ja selvästi käsittää (kokeiden mukaan 2 – 4 sekuntia).

● Usko jumalaan ei arkiajattelussa ole muuta kuin "jumalan" käsitteen käyttämistä. Uskomuksen käyttö ei seuraa uskosta, vaan usko käytöstä. Useiden ihmisten mielestä usko jumalaan on käyttökelpoinen käsite. Usko idean totuuteen seuraa tästä käytöstä.

● **Harald Bjonin** esitelmän tärkein lähde on **Ludwig Wittgensteinin** myöhäisfilosofiaan usein liitetty fideistinen (uskovaisuus) autonomiateoria, jonka mukaan uskonto on itsenäinen elämänmuoto. Tästä lähtökohdasta päädytään vaikeaan ongelmaan, joka Bjonin esitelmässä jäi käsittelemättä. Jos uskonnolliset elämänmuodot ovat itseriittoisia ja suljettuja siten, että niitä voidaan aidosti ymmärtää vain niiden sisäpuolelta niiden omin kriteerein, päädytään kulttuuriseen relativismiin (kaikki on suhteellista; kaikki käy; on mahdotonta saavuttaa varmaa ja yleispätevää tietoa). Silloin kriittisen keskustelun mahdollisuus katoaa.

● **Sami Pihlström** on koonnut mielenkiintoisia uskonnonfilosofisia esseitään kirjaan *Usko, järki ja ihminen* (Suomalainen teologinen kirjallisuusseura, 2001). Hän etsii evidentialismin ja fideismin välistä maltillista keskitietä pragmatismin (inhimillisen toiminnan) pohjalta.

Asko Rantanen

Robert Brotherus

Ateistin ja uskovaisen moraali

Robert Brotherus päättää artikkelisarjansa Ateistin ja uskovaisen moraalista, joka perustuu hänen Helsingin Vapaa-ajattelijoiden jäsenillassa pitämäänsä esitelmään. Artikkelisarjan aiemmat osat on julkaistu Vapaa Ajattelijassa 4/2001 ja 5/2001.

OSA 3: Moraalin kehityshistoria

Kysymystä moraalin synnystä voidaan lähestyä myös kehityshistoriallisesta näkökulmasta, pohtimalla minkälaiset luonnonvalinnan voimat ovat ihmiseen johtaneessa evoluutiossa saaneet aikaan moraalitunteiden kehityksen.

Epäitsekkyyden paradoksi

Moraalin syntyä ja kehitystä ihmiskunnan historiassa tarkasteltaessa kiinnittyy huomio ensimmäisenä siihen, että evoluution mekanismina toimivat eloonjäämiskamppailu ja luonnonvalinta näyttävät olevan ristiriidassa korkeaan moraaliin kuuluvan hyvyyden ja epäitsekkyyden kanssa. Eikö luonnonvalinnan periaatteesta pitäisi seurata rajaton itsekkyys? Muun muassa tätä kysymystä tarkastelee evoluutiopsykologian tieteenala. Alan teoreettinen ja havainnoiva tutkimus ovat osoittaneet, että ensimmäinen arvaus itsekkyydestä evoluution ainoana loogisena lopputuloksena ei ole koko totuus, vaan että tietyissä olosuhteissa saattaa valintapaine johtaa epäitsekkääseen, jopa uhrautuvaan käytökseen.

Ensinnäkin on huomioitava, että luonnonvalinnan kohteena eivät ole aina kokonaiset yksilöt vaan yksittäiset perintötekijät. Sattumanvaraisen mutaation kautta syntynyt perintötekijä, joka tavalla tai toisella tukee itsensä leviämistä, yleistyy populaatiossa. Yleisimmässä ja yksinkertaisimmassa tapauksessa perintötekijä parantaa suoraan kantajansa ominaisuuksia ja siten kykyä saada jälkeläisiä. Perintötekijä voi kuitenkin tukea itsensä leviämistä – ja siten yleistyä – myös aiheuttamalla hyötyä *muille* samaa geeniä kantaville yksilöille. Tämä tulee voimakkaimmin esiin rakkaudessa omia lapsia kohtaan.

Tämä ominaisuus on täydellisestä ja uhrautuvasta epäitsekkyydestään huolimatta yleistynyt, koska sen toteuttavat perintötekijät lisäävät kantajansa lasten hyvinvointia ja sitä kautta itsensä leviämistä (koska on todennäköistä, että lapsi kantaa samaa perintötekijää). Samalla tavalla on perusteltua, että perintötekijät, jotka aiheuttavat epäitsekästä käytöstä muita sukulaisia – sisaruksia, vanhempia, serkkuja ja niin edelleen – kohtaan yleistyvät, joskin valintapaine on sitä heikompi mitä kaukaisemmasta sukulaisesta on kyse.

Sukulaisista välittämiseen ajava valintapaine on käytännössä johtanut välittämiseen kaikista läheisistä ihmisistä. Koska ihmisellä ei ennen geeniteknologian keksimistä ole ollut mitään keinoa selvittää kuinka läheistä sukua kukin hänelle *todella* on, on lähellä sijaitseminen muotoutunut sukulaisuusläheisyyden mittariksi: samassa perheessä asuvat ovat tärkeämpiä kuin muut kylän asukkaat, samassa kylässä tärkeämmät kuin muissa kylissä ja samassa heimossa asuvat tärkeämpiä kuin muissa heimoissa. Adoptiolasta kohtaan tunnettu rakkaus on yhtä aitoa kuin biologisen lapsen kohdalla, vaikka äidinvaisto onkin kehittynyt omia jälkeläisiä suosivasta valintapaineesta.

Toiseksi, epäitsekkään 'hyvän' käyttäytymisen valintapainetta on todennäköisesti lisännyt vastavuoroisen käytösmallin kehitys. Kun ihmisten muisti ja päättelykyky ovat kasvaneet vuosituhansien saatossa, on ihmiselle kasvanut eläinkunnassa harvinainen kyky rakentaa *ystävyyssuhteita*, joihin kuuluu vastavuoroinen toisen auttaminen. Sosiaalisessa ympäristössä, joka mahdollistaa ystävyyssuhteiden kehityksen, tulee tilanteita, joissa epäitsekäs 'hyvä'

käytös tukee yksilöä epäsuorasti, koska se vahvistaa hänen ystävyyssuhteitaan ja sosiaalista asemaansa ja siten todennäköisyyttä, että hän saa vastavuoroista tukea tulevaisuudessaan tarvitessaan sitä itse.

Kolmanneksi, evoluution valintapaine voi vaikuttaa myös kokonaisten ihmisryhmien tasolla. Esihistoriallisella ajalla sellaiset heimoyhteisöt, jotka ovat olleet sisäisesti yhteistyökykyisiä ja joissa yksilöt ovat tarpeen vaatiessa uhranneet omat itsekkäät tarpeensa yhteisön yhteisen hyvän saavuttamiseksi, ovat saaneet kilpailuetua verrattuna sisäisesti riiteleviin yhteisöihin, joissa jokainen ajaa vain omaa etuaan. Näin kokonaiset ryhmät ovat voineet syrjäyttää toisia ryhmiä ja lisätä 'moraaligeenien' levinneisyyttä ihmiskunnan kokonaisuudessa.

Näistä epäitsekästä käytöstä tukevista evoluution valintatekijöistä ei toki seuraa, että ihminen olisi 'pohjimmiltaan hyvä' sen paremmin kuin pahakaan. Eri tekijöiden merkitykset vaihtelevat ympäristöstä ja tilanteesta riippuen ja siten kaikissa meissä on enemmän tai vähemmän itsekästä 'pahaa' ja epäitsekästä 'hyvää'.

Eri moraalikäsitysten yhteneväisyydet

Moraalin synnyn evoluutiobiologinen malli selittää myös sen, miksi useissa toisistaan eristyneissä ihmisyhteisöissä on havaittu usein keskenään samantapaisia moraalisääntöjä. Olen tosin keskusteluissa uskovaisten kanssa ajoittain kuullut esitettävän myös sellaisen argumentin, että maapallon eri ihmisyhteisöjen samansuuntainen moraali todistaa moraalin absoluuttisuudesta tai jopa jumalallisuudesta. Samansuuntaiset moraaliopit todistavat kuitenkin moraalin jumalallisesta alkuperästä yhtä vähän kuin se, että kaikilla ihmisillä on kaksi kättä todistaisi jumalan luoneen ihmiset. Kaikilla ihmisillä on kaksi kättä, koska kaikki polveutuvat pienestä joukosta afrikkalaisia kantaihmisiä, joilla oli kaksi kättä. Samoin tuon esihistoriallisen ihmisjoukon omaavat moraalista toimintaa tuottavat perintötekijät ovat periytyneet heidän jälkeläisilleen ympäri maailman. Ihmisen perimä ei ole kovin paljoa noista ajoista ehtinyt muuttua. Verrattaessa tänä päivänä ketä tahansa kahta ihmiskunnan ihmistä toisiinsa, havaitaan että yli 99 prosenttia heidän perintötekijöistään on täysin identtisiä.

Toinen seikka, joka on aiheuttanut samansuuntaisuutta eri yhteisöjen moraalikäsityksissä, on yksinkertaisesti se, että edellä mainitut moraalista toimintaa kehittävät valintapaineet ovat olleet samantyyppisiä kaikissa yhteisöissä. Sosiaalisten yhteisöjen sisäiset ongelmat – varastaminen, viha ja väkivalta, kateus – ovat kaikissa yhteisöissä melko samantyyppisiä. Samankaltainen valintapaine johtaa evoluutiossa usein samantyyppisiin lopputuloksiin, siis tässä tapauksessa samantyyppisiin moraalisääntöihin.

Vastaava esimerkki biologisen evoluu-tion puolelta on silmä: esimerkiksi ihmisellä ja mustekalalla on hyvin samankaltainen linssirakenteeseen perustuva silmä. Silti ihmisen ja mustekalan yhteisellä esi-isällä ei ole ollut nykytutkimuksen valossa silmiä: samankaltainen silmä on kehittynyt evoluutiossa ihmiselle ja mustekalalle toisistaan täysin riippumatta – evoluutio on päätynyt samanlaiseen ratkaisuun samanlaisen valintapaineen edessä. Ei siis ole ihme, ettei ole löydetty yhteisöjä, joissa laajamittainen omaan heimoon kohdistuva tappaminen tai varastaminen olisi hyväksyttävää. Jos sellaisia onkin joskus ollut, ne ovat hävinneet kauan sitten omaan sisäiseen mahdottomuuteensa.

Kulttuurinen evoluutio

Biologisen 'moraaligeenejä' kehittävän evoluution rinnalla vaikuttaa kulttuurillinen evoluutio: geeneistä riippumaton käsitysten ja ajatusmallien leviäminen ja muuntuminen ihmisyhteisössä. Eri aikakausina, eri yhteiskunnissa ja eri ihmisillä moraalikäsitykset ja niiden taustalla olevat tunteet vaihtelevat. Pitkällisessä sodassa voi ihmisten tuhoaminen kohota hyveen tasolle. Joiltakin eristyneiltä sademetsien heimoilta on tavattu länsimaalaisittain hyvinkin erikoisia moraalikäsityksiä, jotka ovat olleet seurausta heimon erikoisista elinolosuhteista.

Ihmismieli on hyvin joustava. Biologisen evoluution kannalta lyhyellä 100 – 10 000 vuoden aikavälillä moraaliopit muuttuvat lähinnä kulttuurin tasolla: lapset oppivat aikuisilta vallitsevat säännöt ja nuo säännöt itse kehittyvät ympäristön mukaan. Mielen joustavuus tässä suhteessa on ollut tärkeä ominaisuus selviytymisen kannalta, vaikka nykypäivän näkökulmasta voimmekin todeta sen johtaneen siihen, että lapset ovat erityisen herkkäuskoisia ja manipuloitavia.

Kulttuurista moraalievoluutiota voidaan katsoa edustavan myös uskontojen moraalioppien: ne leviävät yhteisöissä, kilpailevat määräävästä asemasta ja muuntuvat tilanteen mukaan. Hyvänä

esimerkkinä tästä on juutalaisuuden opeissa syntynyt muunnos vuoden 500 eaa. vaiheilla. Uskontoon ei ollut kuulunut minkäänlaista oppia elämästä kuoleman jälkeen – hyvän uskovaisen uskottiin saavan palkintonsa tässä elämässä. Noihin aikoihin joutui kuitenkin Israel taas kerran vihollisvaltion vallan alle aloittaen erityisen voimakkaat vainot hartaita juutalaisen uskon edustajia kohtaan. Muutospaineen edessä syntyi tuona aikakautena oppi kuolemanjälkeisestä elämästä, jossa hyvien uskovaisten usko viimein palkitaan ja paha saa palkkansa.

Epilogi
Onko millään mitään merkitystä?

Ajatukset, tunteet, ihmiset, valtakunnat, koko maapallo ja maailmankaikkeus ovat pohjimmiltaan vain atomien heilahtelua. Mitään suurta elämän, ihmiskunnan tai universuminkaan tarkoitusta ei ole näkyvissä. Mutta uskonnottomilla ihmisillä lienee keskimääräistä enemmän kykyä hyväksyä todennäköisin vaihtoehto myös silloin, kun se ei ole kaikilta osin miellyttävä. Ja toisaalta, vaikka tällainen realistinen asenne epäilemättä vaikuttaa ikävältä uskomusten pilvilinnoista katseltuna, niin täältä 'maan kamaralta', realismin laaksosta katsottuna siinä ei ole mitään vikaa.

Ihmiset voivat epäilemättä kokea suurta riemua noustessaan uskon pilvilinnoihin ja suurta tuskaa joutuessaan niistä laskeutumaan, mutta tavallinen tasainen elämä täällä alhaalla ja siellä ylhäällä voi olla aivan yhtä onnellista tai onnetonta. Ja kun ajatukseen universaalin taivaallisen moraalin ja tarkoituksen olemattomuudesta tottuu, nousevat aivan toisella tavalle esille astetta pienemmät mutta niin paljon todellisemmat tarkoitukset: ihmisen itse itselleen luomat päämäärät. Arvokkaina pitämillemme asioille omistautuminen; ihmissuhteiden, ihmisyhteisöiden ja kulttuurin kehittäminen; maailmankaikkeuden rikkaan rakenteen tutkiminen ja yhä parempi ymmärtäminen. Maailmankaikkeus ei itsessään tarjoa syytä sen paremmin fanaattiseen onneen kuin synkkään epätoivoonkaan. Onpahan vain tapahtumia ja ilmiöitä, joita voimme mielenkiinnolla tarkkailla, tuntien iloa niistä mahdollisuuksista, jotka meillä ihmisolentoina on. ●

Humen giljotiini

Tulisiko tieteen antaa ohjeita ihmisten elämään? Voiko tiede antaa ohjeita ihmisen elämään? Nämä ovat tärkeitä kysymyksiä, eikä kyse ole mielipiteestä vaan sanan "tiede" määritelmästä.

Lähestyn asiaa kuitenkin mielenkiintoisemmasta näkökulmasta: pohdin niin sanottua Humen giljotiinia. **David Hume** oli aikansa nerokkaimpia filosofeja 1700-luvulla ja pitkälle sen jälkeenkin. Hänen mukaansa nimettiin filosofinen dilemma Humen giljotiini, jota tulee mielestäni miettiä, kun puhutaan tieteen soveltamisesta. Se muotoillaan yleensä näin:

TOSIASIOISTA EI VOI JOHTAA ARVOJA.

Vaikka lause olisikin tosi, se on yhtä mielenkiinnoton kuin lause "hevosesta ei voi johtaa kissaa". Jos johtamisella tarkoitetaan vaikka jotain loogista päättelyä, niin on selvää, että johtamissuhdetta ei ole hevosen ja kissan välillä. Sen sijaan joistakin lauseista voidaan johtaa toisia lauseita. Giljotiinin voisi muotoilla siis paremmin:

TOSIASIAVÄITTEISTÄ EI VOI JOHTAA ARVOARVOSTELMIA.

Tällöin oletetaan, että on olemassa kahdenlaisia lauseita. Tosiasiaväitteitä voisivat olla esim. seuraavat:

"Vapaa-ajattelijat ovat Suomen uskonnottomien etujärjestö."
"Vapaa-ajattelijoiden Helsingin toimisto sijaitsee Haagassa."

ja arvoarvostelmia voisivat olla seuraavat:

"Valehteleminen on moraalisesti väärin"

”Valehteleminen on moraalisesti oikein.”

Tosiasiaväitteen ei siis tarvitse olla tosi (toimisto sijaitsee Kalliossa) eikä arvoarvostelman eettisesti hyväksyttävä.

Giljotiinista on esitetty tällaisiakin versioita:

SIITÄ, MITEN ASIAT OVAT, EI SEURAA MITÄÄN SIIHEN NÄHDEN, MITEN ASIOIDEN PITÄÄ OLLA.

tai jos pysytään lauseiden välisissä suhteissa:

OLEMISLAUSEISTA EI SEURAA NORMILAUSEITA.

Tosiasiaväitteet (T-lause) ja arvoarvostelmat (A-lause) eivät tietysti kata kaikkia suomen kielen lauseita esimerkiksi huudahduksia, kysymyksiä tai muita sellaisia. Voidaanko lauseet siis jakaa näin helposti kahtia A:han ja T:hen? ”Osmon mielestä valehteleminen on paha asia” ei ole A-lause, vaikka se puhuukin arvostuksista. Sekin voitaisiin muotoilla selvemmin ”Osmo hyväksyy periaatteen 'Valehteleminen on paha asia'”. Entä onko lauseita tai virkkeitä, jotka olisivat molempia?

”Osmo kirjoittaa koneella tai valehteleminen on väärin” on melko mieletön lause. ”Osmo on helsinkiläinen virkamies” tarkoittaa, että Osmo on virkamies ja helsinkiläinen. ”Osmo on helsinkiläinen hyvä virkamies” sen sijaan tarkoittaa, että Osmo on virkamiehenä hyvä, ei että Osmo on hyvä JA virkamies. Osmo ei välttämättä ole ihmisenä hyvä. ”Osmo kirjoittaa typerästi” ei ole sama kuin että ”On typerää, että Osmo kirjoittaa”.

Lauseita siis on erilaisia, ja niiden käytössä on oltava tarkkana – varsinkin kun puhutaan tieteestä ja arvoarvostelmista. Oikeastaan tiedämme aivan liian vähän siitä, miten ylipäätään ihminen muodostaa arvoarvostelmansa – tai moraalisen luonteensa.

Entä mikä on giljotiinin suhde yleisinhimillisiin päämääriin, jos sellaisia voidaan katsoa olevan? Voidaanko edes? Ehkä inhimillisen kärsimyksen vähentäminen voisi olla lähimpänä tällaista tavoitetta. Jos joku joskus keksisi asian, jota noudattamalla inhimillinen onni lisääntyisi merkittävästi, mutta jota olisi kuitenkin vaikea ”myydä” demokratiassa (vaikka rahvas olisi miten valistunut) niin miten tämän keksijän tulisi toimia? Tiede tuskin antaisi toimintaohjeita.

Tiede tutkii sitä, miten asiat ovat, eikä se anna moraalisia ohjeita. Se kertoo vain syy-seuraus -suhteista, joiden perusteella voimme tehdä valintojamme.

Maailmanparantaminen tieteeseen tai mihin tahansa muuhun vedoten on toki kaunis piirre ihmisessä, mutta joidenkin mielestä se on rasittavaa ja holhoavaa. Kokonaan toinen seikka on se, että maailmanparantaminen jumaliin vedoten on vielä rasittavampaa, suorastaan ilkeämielistä.

Lopuksi on vielä katsottava, mitä Hume sanoi päätöksenteosta. Hänen mukaansa moraalisten ratkaisujen perustelemiseksi emme voi vedota käsitteellisiin totuuksiin emmekä tosiasioihin vaan tosiasioiden meissä herättämiin tunteisiin. Moraalilauseet ovat hyväksymisen tai paheksumisen tunteen ilmauksia. Moraalinen hyväksyminen perustuu siihen, että jokin koetaan miellyttäväksi. Tarkkaile tunteitasi!

Osmo Tammisalo

Ympärileikkaus

ei kuulu lääketieteen piiriin

Maailmassa arvioidaan tehtävän vuosittain yli kymmenen miljoonaa rituaalista eli uskonnon määräyksiin perustuvaa ympärileikkausta. Ehkä jopa kuudennes maailman miespuolisesta väestöstä on ympärileikattu, useimmat uskonnollisista syistä. Perinnäistavan vuoksi tehdyt ympärileikkaukset ovat kuitenkin tarpeettomia, traumatisoivia ja jopa vaarallisia, sanoo professori **Esko Länsimies** Kuopion yliopistosta. Hän puhui ympärileikkausten merkityksestä lääketieteen näkökulmasta Pohjois-Savon Vapaa-ajattelijoiden järjestämässä keskustelutilaisuudessa Kuopion kaupunginkirjastossa 9. lokakuuta.

Ympärileikkaukset ovat Lähi-idässä syntyneiden paimentolaisuskontojen jäseniltään edellyttämä toimenpide. Poikien ympärileikkaus kuuluu uskonnollisiin määräyksiin juutalaisuudessa ja islamissa, ja toimenpide määrätään tehtäväksi näiden uskontojen pyhissä kirjoissa. Juutalaiset poikalapset leikataan yleensä kahdeksan päivän ikäisinä ja islaminuskoiset viimeistään seitsenvuotiaina. Islamilaisten yhteisöjen käytännöt vaihtelevat hyvin laajasti.

– Rituaaliset tapamme ja tabumme ovat syntyneet kokemuksen myötä hyväksi havaituista käytännöistä. Tämän osoitti aikanaan jo suuri suomalainen tiedemies **Edward Westermarck**, Länsimies totesi.

Hän muistutti, että rituaalisen ympärileikkauksen takana ovat vuosituhansien takaiseen aikaan ja elinympäristöön liittyvät olosuhteet. Infektiot aiheuttivat hiekkamyrskyissä ja vähäisten pesumahdollisuuksien aikana paljon harmia.

– Elämänolosuhteitten muuttuessa ei ympärileikkauksella ollut biologista tai lääketieteellistä oikeutusta, mutta ryhmän yhteenkuuluvuuden kannalta sen oleellinen merkitys haluttiin säilyttää kytkemällä ryhmän jäsenyys rituaalin noudattamiseen.

Terveyden kustannuksella

Ilman lääketieteellistä tai vakaumukseen perustuvaa syytä tehtävä rutiinimainen ympärileikkaus on lähinnä Yhdysvalloissa käynnistynyt tapa, jolla pyrittiin ennaltaehkäisevästi ratkaisemaan hyvin suuriksi koettuja sairauksia tai toimintahäiriöitä. Enimmillään yli 90 prosenttia Yhdysvalloissa syntyneistä poikavauvoista ympärileikattiin ennen kotiin menoa. Nykyisin osuus on 60 prosenttia ja se on koko ajan vähenemässä.

Käytännössä kaikki maailman lastenlääkärijärjestöt vastustavat nykyisin rutiinimaista toimenpidettä. Ympärileikkauksen terveydelliset hyödyt ovat lähinnä myytti. Sen sijaan vaarat ja haitat ovat ilmeiset.

– Parhaimmissakin länsimaisen lääketieteen leikkaussaleissa sattuu komplikaatioita, joten oletettavaa on, että ympärileikkauksen jälkeen ilmeneviä infektio- ja muita komplikaatioita ilmaantuu vuosittain kymmeniä tuhansia, Länsimies arveli.

Länsimiehen mukaan rituaalien ollessa irti järkiperäisyydestä niitä ei voi eikä pidä perustella tyyliin "ympärileikkaus vähentää tulevan aviopuolison kohdunkaulan syöpää". Esimerkiksi Suomessa tehdään hyvin vähän ympärileikkauksia ja kuitenkin meillä on Euroopan alhaisin kuolleisuus ja sairastuvuus kohdun kaulaosan syöpään.

– Kyse on ennen kaikkea lastensuojelusta. Tarpeettomasti itseään saisi silpoa vasta täysi-ikäisenä, jos sittenkään. Miksi julkisin varoin rahoitetuissa suomalaisissa sairaaloissa tehdään etnisen kulttuuri-identiteetin vaatimia rituaalileikkauksia, kun samaan aikaan monet sairaat ihmiset joutuvat jonottamaan kiireellisiin leikkauksiin, Länsimies ihmetteli.

Hän kertoi kuitenkin, että Suomessa on tässä asiassa viime aikoina edistytty. Muun muassa eduskunnan oikeusasiamies otti jokin aika sitten kantelun perusteella kielteisen kannan rituaalileikkauksiin julkisissa sairaaloissa silloin, kun kyse on lapsesta, joka ei pysty antamaan tietoon perustuvaa suostumusta toimenpiteelle.

Pojille kyllä, tytöille ei

Rituaalinen eli uskonnollisen ryhmän edellyttämä merkki liittymisestä ja kuulumisesta ryhmään on ihmisille tärkeä identiteetin osa. Miten tähän asiaan

pitäisi sitten suhtautua, kun etnisen ryhmän kulttuuri on ristiriidassa yhteiskunnan lakien ja käytäntöjen kanssa?

– Jos jonkun jumala vaatii puolustuskyvyttömien poikien ja tyttöjen sukuelinten viiltelyä ja silpomista, niin mitäpä tässä voi muuta tehdä, kuin toivoa, että järki ja rakkaus joskus voittaisivat tällaiset jumaluudet, Länsimies vastaa *Lääkärilehteen* taannoin kirjoittamassaan artikkelissa.

Tyttöjen ympärileikkauksia pidetään maailmalla yleisesti barbaarisina ja niitä vastaan ovat kamppailleet monet kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt kuten Amnesty International. Sen sijaan poikien ympärileikkauksia on pidetty hyväksyttävinä.

– Tasa-arvon kannattajana en voi hyväksyä sitä, että täysin turha ja jopa vaarallinen ympärileikkaus sallitaan poikavauvoille ja leikkauksia tekevät yhteiskunnan kouluttamat ja valvomat lääkärit, mutta täysin turha ja vaarallinen rituaalileikkaus tytöille on ankarasti kielletty ja niitä tekevät täysin kouluttamattomat maallikot salassa, Länsimies summasi.

Osmo Määttä

Raamatun spitaali on käännösvirhe

Spitaali eli lepra tarkoittaa mielikuvissamme vaarallista ja tarttuvaa tautia, johon sairastuneet eristettiin yhteiskunnasta. Tautia pidettiin synnin palkkana. Vanhan testamentin kuvaamaa sairaus ei ole kuitenkaan spitaalia. Kun arkeologi ja lääkäri **Möller Christensen** tutki satoja kappaleita yli 2000 vuotta vanhoja Israelin alueelta löydettyjä luurankoja, yhdessäkään ei voitu osoittaa spitaalin merkkejä. (Läkartidningen 12/1999).

Kolmannen Mooseksen kirjan kuvaama sairaus on vaaraton hilsetystauti, jonka nimi oli tsaraath. Sen uskottiin ilmaantuvan niille, jotka rikkoivat lakeja vastaan eli tekivät syntiä. Heidät leimattiin epäpuhtaiksi ja eristettiin muusta yhteisöstä. Kun Vanha testamentti käännettiin vuonna 300 eaa kreikaksi, tapahtui käännösvirhe ja taudista alettiin käyttää – virheellisesti – spitaalia tarkoittavaa sanaa.

Anglikaaniset ja juutalaiset raamatut ilmaisevat selvästi, että spitaali-sana noissa Raamatun kohdissa ei tarkoita vaikeaa infektiotautia. Sitkeästi väärä termi kuitenkin on säilynyt ja sen myötä käsitys uskon avulla ihmeparannettavista vaikeista sairauksista. Myös synnin ja sairauden välistä yhteyttä on vielä meidän päiviemme Suomessa käytetty ihmisten syyllistämiseen ja jopa priorisointikeskustelun yhteydessä.

Kehitysmaissa on edelleen yli 10 miljoonaa kroonista spitaalia sairastavaa potilasta, vaikka tehokas lääkehoito on ollut tunnettu vuosikymmeniä. Jo yli 50 vuotta sitten kansainväliset tieteelliset kokoukset vaativat lepra-sanasta luopumista ja diagnoosin korvaamista sanalla Hansenin tauti Mycobacterium lepraen löytäjän **Armauer Hansenin** mukaan. Hän tunnisti tuon tuberkuloosin aiheuttavan bakteerin sukulaisen jo 125 vuotta sitten. Ilmeisesti sekä lääketiede että teologia ovat niin konservatiivisia, että korjauksia on mahdoton toteuttaa.

Spitaali/lepra ei ole ainoa esimerkki, jossa uskonnon ja uskontoon perustuvien väärinkäsitysten avulla vielä meidän päivinämmekin terrorisoidaan tietämättömiä ja alistettuja ihmisiä. Ympärileikkaukset ovat eräs esimerkki tällaisesta uskontoon perustuvasta silpomiskulttuurista.

Esko Länsimies

Kolumni

Geenin pitkä koura

Ihmisen geenikartta on selvitetty. Vaan mitä oikeastaan ovat geenit? Mietitään montako sanaa tässä jutussa on. Vastaus riippuu siitä, lasketaanko samat sanat vain kerran vai niin monesti kuin niitä esiintyy, ja tietysti siitä, mitkä kirjainyhdistelmät lasketaan sanaksi.

Olemme vastaavan ongelman edessä aina, kun on puhe geeneistä. Sana geeni tarkoittaa montaa eri asiaa riippuen puhujasta ja hänen edustamastaan tieteenalasta. Ensinnäkin geeni voi olla atomijoukko, joka on järjestäytynyt DNA-ketjuksi. Tällöin DNA:n kahdentuessa tuloksena on kaksi geeniä. Toiseksi geenillä voidaan tarkoittaa tietyn järjestyksen omaavaa ketjua, joka siis pysyy samana riippumatta siitä, kuinka monta kertaa se kopioituu. Geenien määrää laskettaessa jollain eläinlajilla puhutaan yleensä tästä määritelmästä. Ensimmäisessä tapauksessa on kyse materiaalisesta geenistä, jota taas voidaan pitää toisen tapauksen eli informatiivisen geenin kantajana. Kolmannessa merkityksessä sana geeni voi tarkoittaa erityistä pelaajaa, strategia, evoluutiopelissä.

Tämä niin sanottu strateginen geeni on käsitteenä kaikkein mielenkiintoisin ja sen käyttöönotto on tuonut mukanaan nerokkaita oivalluksia evoluution kulusta. Eliöiden rakenteita (esim. silmiä) voi pitää sopeutumina geenien hyväksi pikemminkin kuin yksittäisen eliöiden hyväksi, vaikka sekin niistä toki hyötyy. Näin ajateltuna geenit ovat ns. kopioitujia ja yksilöt näiden kopioitujien kulkuneuvoja. Geenien kannalta me ihmisetkin olemme siis vain kulkuneuvoja. Yksittäiset kulkuneuvot ovat geeniyhteiskuntia, jotka ovat seurausta "geeniyksilöiden" toiminnasta. Myös geeniyhteiskunnissa tavataan sisäisiä konflikteja ja näitä rajoittavia yhteiskuntasopimuksia. **Richard Dawkinsin** klassikko *Geenin itsekkyys* (Arthouse 1989), jossa geenin näkökulma upeasti esitellään, on edelleen parhaimpia lukemiani tiedekirjoja.

Toiminnaltaan geenit ovat kemiallisia reaktioita edistäviä katalyytteja: geeni vaikuttaa omaan kopioitumiseensa niiden reaktioiden kautta, joita se katalysoi. Geenin vaikutuksia voi pitää sen strategiana evolutiivisessa pelissä. Mutta miksi inhimillistää geenejä tällaisella kielenkäytöllä? Molekyylibiologia on paljastanut, että geenit ovat ominaisuuksiltaan paljon hienostuneempia kuin koulukirjojen tarjoamat resessiiviset ja dominantit geenit. Geeni saattaa toimia vain joissain kudoksissa ja sillä voi olla oma historiansa (esim. toimiminen vain äidiltä perittynä). Peliteorian termein pystymme paremmin kuvailemaan syntyneitä strategioita ja ylipäätään selittämään, miksi organismit toimivat ja ovat olemassa.

Sanojen merkitykset kuten geenitkin muuttuvat, joten olisi turhaa määritellä sanalle geeni vain yksi merkitys. Tällainen joustavuus voi joissain tilanteissa olla hyödyllistä, sillä se mahdollistaa pienet merkitysten muutokset ilman pitkiä terminologisia selityksiä. Ajoittainen epäjohdonmukaisuus on lyhyydestä maksettava hinta.

Kaikkein valitettavimmat sekaannukset geeneistä puhuttaessa johtuvat kuitenkin tieteidenvälisestä huonosta kommunikaatiosta. Esimerkiksi molekyylibiologit ja perinnöllisyystieteilijät työskentelevät harvoin ekologien ja populaatiobiologien kanssa. Kaikilla on omat julkaisunsa, joita ei juuri lueta oman tieteenalan ulkopuolella.

Haaste tulevaisuudelle on mekanistisen (molekylaarinen ja fysiologinen) ja organistisen (ekologinen ja evolutiivinen) biologian kohtaaminen yhteisellä maaperällä. Tavoitteenammehan on lopulta ymmärtää, miten geenit ja ympäristö vuorovaikutuksessa tuottavat kohtaamamme luonnon monimutkaisuuden ja monimuotoisuuden.

Osmo Tammisalo
Darwin-seuran puheenjohtaja, www.darwinsociety.com

Ateismin perustelusta

Vapaa-ajattelijat ovat pääsääntöisesti perustelleet ateismiaan filosofisin argumentein. Luonnontieteen nimeen kyllä vannotaan ja siihen viitataan, mutta sen saavuttamia tuloksia aidosti hyödyntäviä mielipiteitä ja kommentteja ei juuri näe. Sen keskustelun, jota ateistit käyvät uskovaisia ja vähän muitakin vastaan, ydinkysymys kuuluu suunnilleen näin: onko jumalia ja muita henkiolentoja olemassa vai ei?

Kun ateismin puolesta esitetään väite, on tämä lähes aina filosofisella pohjalla, ja kaikilla perusteluilla, jotka filosofiaan nojaavat, on sama ikuisuusongelma: ne eivät kestä. Niitä vastaan voidaan hyökätä samanarvoisilla filosofisilla vasta-argumenteilla – tämän on opettanut meille historia. Mutta tämä ongelma on ehkä ainakin osittain ratkaistavissa, jos vapaa-ajattelijat ottavat käyttöön luonnontieteeseen aidosti pohjautuvat argumentit, joita filosofisin keinoin on likimain mahdoton kumota.

Esitän tässä keskustelun pohjaksi yhden esimerkin tällaisesta tieteen kivijalalle pystytetystä ateismiperustelusta.

Pari sanaa Russelista

Vapaa-ajattelijoiden kotisivuilta löytyy **Bertrand Russelin** artikkeli *Miksi en ole kristitty?* jossa hän melko seikkaperäisesti selvittää omien ateististen ajatustensa taustaa. En ole filosofian tuntija, mutta Russel näyttää osaavan loistavasti sen, minkä kunnon filosofin pitääkin osata: sanojen ja käsitteiden pyörittelyn. Valitettavasti mitään valmista hän ei saa aikaan. Perustellessaan niin sanotulla luonnonlaki-argumentilla ateismia, lukijasta tuntuu siltä, ettei Russell ilmeisesti itsekään ymmärrä, mitä sana luonnonlaki tarkoittaa. Hän kirjoittaa (tai ainakin näin suomennoksessa lukee): "Nyt huomaamme, että suuri määrä asioita, joita pidimme luonnonlakeina, ovat ihmisten keksintöjä".

Olen ymmärtänyt asian eri tavalla kuin hän. Ei painovoima ole ihmisen keksimä, se on itse luonnon ominaisuus, ja **Newtonin** ja **Einsteinin** painovoimalait ovat vain tämän tietyn luonnossa ilmenevän asian matemaattisia kuvauksia. Ne on tehty siinä tarkoituksessa, että voisimme paremmin ymmärtää painovoiman vaikutuksen ja merkityksen.

Oli tämän asian kanssa miten oli, koko Russellin argumentaatiossa on mielestäni se perusvika, että se pohjautuu tyylipuhtaaseen filosofointiin. Jokaista filosofista perustelua vastaan voidaan aina esittää vasta-argumentteja, ja näille taas toisia vasta-argumentteja jne, jne.. maailman loppuun saakka. Keskustelu käy kiivaana, mutta kun jokaisen argumentin – oli se sitten puolesta tai vastaan – painoarvo on sama, asiat polkevat paikoillaan.

Luonnontieteellinen perustelu

Russell on opettanut minulle sen, että filosofinen tapa perustella ateismia ei ole hyvä. Luonnontieteellinen on parempi. Kokeelliseen luonnontieteeseen ja matematiikkaan nojaava asian perustelu on luonteeltaan sellainen, että siitä on hyödytöntä keskustella tunnetasolla, ja jos sitä vastaan esitetään argumentti, on tämän väistämättä oltava matemaattiseen muotoon puettu ja ainakin periaatteessa testattavissa käytännön kokein.

Luonnontieteellinen perustelu on ylivoimainen filosofiseen verrattuna: filosofisen argumentin paino on korkeintaan sama kuin sen esittäjän elopaino, kun taas luonnontieteeseen nojaavan perustelun takana on koko maailmankaikkeuden massa. Hyvä argumentti on aina sellainen, joka panee keskustelulle pisteen, ei suinkaan pyri jatkamaan sitä.

Energian säilymisen laki eli henki haisee olemattomalle

Fyysikot ovat yksinkertaisia ihmisiä ja heillä on näin ollen yksinkertaisia ajatuksia: ainetta ja energiaa ei voi luoda eikä hävittää. Jos jokin aineeton vuorovaikuttaisi aineellisen maailman kanssa, syntyisi jotain olemattomasta ei-mistään tai katoaisi olemattomaan ei-mihinkään. Tämä ilmiö rikkoisi yhtä luonnon suurista säilymisperiaatteista – energian säilymisen lakia.

Aineetonta henkien maailmaa ei meidän kannaltamme ole olemassa, sillä koko aineesta koostuva maailmankaikkeus (me mukaan luettuina) kommunikoi ainoastaan muun aineellisen kanssa. Jos energian säilymisen laki rikkoutuisi, voitaisiin se havaita, mutta sitä ei ole havaittu. Henki ei siis ainetta heiluta. Mihinkään tässä universumissa eivät aineettomat henget vaikuta, eikä kukaan ota vastaan muita viestejä kuin niitä, mitkä energian säilymisen laki sallii.

Selitykset "toisenlaisesta energiasta" eivät uskovaisia pelasta, sillä suhteellisuusteorian mukaan aine ja energia ovat sama asia. Aineeton henki ei voi koostua minkäänlaisesta energiasta, koska se ei silloin enää olisi aineeton. Aineesta rakentuva "henki" taas joutuisi väistämättä noudattamaan kaikkia luonnonlakeja aivan samalla tavalla kuin muukin maailmankaikkeuden aine.

Osapuoleen näin on energian säilymisen lain asettamat rajoitukset henkimaailman olemassaololle ymmärtänyt fyysikoista muun muassa **Kari Enqvist** (Enqvist 1998). Olisi tietysti hienoa, jos energiaa voitaisiin luoda tyhjästä. Maailman kaikki energiaongelmat olisi kerralla poispyyhkäisty. Luonnonlaeille emme kuitenkaan mitään voi, joten maapallon energiahuoltoa ei tulevaisuudessakaan hoideta ikiliikkujan avulla.

Näyttää siltä, että kaikki uskonnollis-filosofinen keskustelu henkimaailman olemassaolosta on yhtä älykästä kuin keskustelu siitä onko lapsettomuus perinnöllistä ja yhtä hedelmällistä kuin väittely siitä, montako puuta muodostaa metsän.

Jos joku osoittaa, että käsityksemme energian säilymisestä ei ole oikea, joudutaan kaikki perustelut ateismille tietysti miettimään uudestaan. On hyvä pitää mielessä, että kaiken tiedon – oli se hankittu millä tavalla tahansa – on mahdollista olla väärää. Kuitenkin kokeellisesti varmennetun tieteellisen teorian kumoamiseen tarvitaan perusteluiltaan yhtä hyvä argumentti, eikä uskonnoilta tai filosofioilta ihan äkkiä löydy keinoja sellaisen esittämiseen. Tieteeseen sisältyy kaikista puutteistaan huolimatta sellainen suuri viisaus, jota voisimme kutsua vaikkapa epävarmuuden viisaudeksi.

Lopuksi

Välttäkäämme siis filosofian käyttöä siellä, missä sitä ei tarvita. Jos tässä lyhyesti esittämäni luonnontieteellisen perustelun puolustus saa edes jonkinlaista hyväksyntää, joudutaan esimerkiksi *Vapaa-ajattelijan käsikirjan* sisällön muuttamista harkitsemaan. Kirjan luvussa 6 etsitään vastauksia uskovaisten ja mystiikanharrastajien väitteisiin. Jos vastaukset pohjautuisivat siihen, mitä tässä on energian säilymislaista esitetty, tulisi koko luku kirjoittaa uudelleen.

Uskon vakaasti, että Käsikirjassa ja liiton kotisivuilla olevia ateismia puolustavia kommentteja kannattaa maustaa aidoilla suoraan luonnontieteestä poimituilla näkökulmilla.

Kalle Rämä
Vantaa

Keskustelua kaivataan

Kalle Rämä puuttuu puheenvuorossaan siihen ikiaikaiseen ja tärkeään kiistakapulaan, johon filosofit ja luonnontieteilijät tuntuvat yhä törmäilevän. Filosofit pähkäilevät siinä, kun fyysikot latelevat faktojaan, eikä keskusteluyhteys aina toimi, vaikka samalla puolen aitaa oltaisiinkin.

Ottamatta kantaa siihen kumpi osapuoli olisi parempi argumentoimaan ateismista en silti heittäisi filosofeja pesuveden mukana aivan kokonaan ulos tässäkään asiassa. Paljolti filosofien ansiostahan olemme ylipäätään oppineet kyseenalaistamaan itsestään selvinä pidettyjä totuuksia ja etsimään perusteluja – taito, jota ilman luonnontieteetkään eivät olisi kehittyneet.

Luulen, ettei Russell välttämättä tarkoittanut artikkelissaan, johon Rämä viittaa, tuomita kaikkia luonnonlakeja ihmismielen keksimäksi. Pikemminkin hän lähinnä kait halusi omalta osaltaan pistää soppansa siihen viime vuosisadan alkupuolella välillä kiivaanakin leiskuneeseen väittelyyn, mitä muun muassa kvanttifysiikan tiimoilta tuolloin käytiin. Tänä päivänä hän saattaisi hyvinkin ajatella hieman toisin. Valitettavasti myös artikkelin suomennos on paikoin aivan liian kömpelöä, jotta siitä saisi selkeän käsityksen Russellin ajatuksista.

Joka tapauksessa mielestäni Rämä ottaa esiin tärkeän kysymyksen, josta soisin keskustelun jatkuvan *Vapaa Ajattelijan* palstoilla.

Marketta Ollikainen
päätoimittaja

Uskomusten ihmeellinen kirjo

Risto Selin
Ihmeellinen maailma
skeptikon tietosanakirja
Ursa 2001, s. 325

Maailma on täynnä mitä ihmeellisempiä uskomuksia ja uskomusjärjestelmiä. Vallitsevat maailmanuskonnot jo itsessään pitävät sisällään lukemattoman määrän erilaisia suuntauksia ja oppirakennelmia. Näiden lisäksi löytyy laaja kirjo vanhoja kansanuskomuksia ja niiden uudelleenlämmittelyjä. Kun tähän soppaan vielä sekoittaa itseoppineiden kansanparantajien ja kotifilosofien keksimät omintakeiset systeemit, ei ole ihme, että tavallinen pulliainen ei enää oikein tiedä, mikä on totta ja mikä valetta.

Muutama vuosi sitten suomalaisten skeptikkojen järjestö Skepsis ry. päätti koota sanakirjan, joka tarjoaisi tieteen näkökulman yleisimpiin uskomuksiin ja maailmanselityksiin, joita nämä erilaiset oppijärjestelmät ovat pullollaan. Moni suomalainen kun ei välttämättä tiedä, mistä on kysymys, kun puhutaan esimerkiksi "biodynaamisesta viljelystä", "bioenergiasta" tai "grafologiasta".

Alunperin kirjasta piti tulla noin 100-sivuinen hakuteos, joka julkaistaisiin nettiversiona ja jossa kysymys – vastaus -periaatteella käytäisiin läpi yleisimpiä oppeja ja pseudotieteitä. Tehtävään lupautui Helsingin yliopistossa psykologiaa opiskeleva toimittaja **Risto Selin**, joka sai vihdoin vuoden 2001 lopulla työnsä päätökseen. Matkan varrella ajatus suppeasta hakuteoksesta oli kuitenkin kypsynyt 325-sivuiseksi tietosanakirjaksi, joka sisältää sekä lyhyitä artikkeleita että sananselityksiä erilaista ilmiöistä.

Onneksi näin on käynyt, sillä nyt meillä on käsissämme ensimmäinen todellinen suomenkielinen tietosanakirja, josta voi nopeasti tarkistaa, mistä missäkin ilmiössä tosiasiassa on kyse. Selin ei ole tyytynyt vain esittelemään outoja oppeja ja ilmiöitä, vaan on pyrkinyt myös selventämään, miksi jokin väite hänen mielestään on perusteeton ja joku toinen kenties perustellumpi. Ruotiessaan niin sanottuja yliluonnollisia ilmiöitä hän tarjoaa myös rautaisannoksen tieteellisen ajattelun perusteista kuten mitä tarkoitetaan aivopuoliskojen eroilla, argumentoinnilla, empiirisellä tutkimuksella, Fermin paradoksilla, Humen giljotiinilla, paradigmalla ja niin edelleen.

Kirja sisältää lähes 500 hakusanaa. Se kattaa vain pienen osan koko siitä laajasta uskomusten viidakosta, joka ympärillämme vallitsee kuten kirjoittaja itsekin toteaa. "Outoja ilmiöitä ja oppeja on yksinkertaisesti liian paljon, jotta niitä kaikkia voisi käsitellä yhdessä teoksessa tai edes yhdessä ihmiselämässä", hän sanoo.

Selin on kuitenkin tehnyt valtaisan pohjatyön haravoidessaan pitkin ja poikin uskomusten ihmeellistä maailmaa ja poiminut sieltä ilmiöt, joista ei kriittistä näkemystä ainakaan suomen kielellä ole ollut kovin paljon tarjolla. Kirjastot ja kirjakaupat ovat kylläkin pullollaan näitä ilmiöitä kuvaavia teoksia, mutta harvassa niistä löytyy edes kritiikin hippunen. Niille, jotka haluavat perehtyä syvällisemmin kirjan aihepiireihin, Selin on koonnut teoksen loppuun varsin mittavan kirjallisuusluettelon.

Kirjan on kustantanut tähtitieteen harrastajien yhdistys Ursa, joka on aiemminkin yhtenä harvoista kustannustaloista tuottanut paranormaaleja ilmiöitä kriittisesti tarkastelevia teoksia. Se on muun muassa kustantanut Skepsis ry:n aiemmin julkaisemat teokset *Paholaisen asianajaja* (1989) ja *Paholaisen asianajajan paluu* (1997).

Marketta Ollikainen

Uutisia meiltä ja muualta

Brittihallitus haluaa lisää uskonnollisia kouluja

Pääministeri **Tony Blair** nostatti alkusyksystä 2001 Britanniassa suorastaan poliittisen myrskyn ehdottaessaan, että maahan pitäisi perustaa lisää uskonnollisia kouluja. Blairin mukaan kullakin yksittäisellä uskontokunnalla pitäisi olla oikeus perustaa omaa uskontoa tunnustavia kouluja ja että hallituksen tulisi lisätä rahoitustaan niille.

Onneksi britit eivät ole ainakaan toistaiseksi lämmenneet pääministerinsä ajatuksille. *The Observer*-lehden marraskuussa teettämän kyselyn mukaan noin 80 prosenttia kansalaisista vastustaa uskonnollisten koulujen määrän kasvattamista.

Vastustajien joukkoon liittyi myös tunnettu brittitiedemies **Richard Dawkins**, joka opetusministeri **Estelle Morrisille** osoittamassaan avoimessa kirjeessä kehotti hallitusta vakavasti harkitsemaan uudelleen uskonnollisille kouluille aikomaansa avustusta. Dawkins ihmetteli, miksi ihmeessä hallitus nyt haluaa yhtäkkiä lisätä lasten uskonnollista kasvatusta, vaikka se vasta hiljattain viisaasti päätti, ettei esi-isiltä perityillä arvonimillä ansaita parlamenttipaikkaa. Hänen mielestään uskonnollisissa kouluissa oli vähän samantapaisesta ilmiöstä kyse. Siinäkin esi-isiltä perittyä aatemaailmaa ollaan siirtämässä seuraaville sukupolville.

– Ajatus uskonnollisista kouluista on yhtä vähän oikeutettu kuin on ajatus perinnöllisestä parlamenttipaikasta ja vieläpä samoista syistä. Mutta peritty pääriys, niin epädemokraattinen ja lievästi sanottuna omituinen kuin se onkin, ei ole vaarallinen. Uskonnolliset koulut sitä vastoin melkein varmasti ovat, hän kirjoittaa **The Observer-lehdessä** 30. joulukuuta julkaistussa kirjeessään.

Dawkins perusteli kritiikkiään muun muassa sillä, että jokaisella lapsella pitäisi olla oikeus valita oma maailmankuvansa ilman, että heitä pakkosyötetään siihen jo lapsena. Monikansallisessa ja etnisiä kiistoja täynnä olevassa Britanniassa ei Dawkinsin mielestä myöskään pitäisi rakentaa lisää raja-aitoja, joita erilliset uskonnolliset koulut väistämättä tekevät.

– Protestanttien lapset käyvät valtiorahoitteista protestanttien koulua. Jos he ovat onnekkaita, heitä ei suoranaisesti opeteta vihaamaan katolisia, mutta en paljon tämän toivon varaan laskisi, en ainakaan Pohjois-Irlannissa. Parasta mitä voimme toivoa, on se, että he koulunsa päätettyään pitävät katolisia ainoastaan hieman outoina tai muukalaisina. Katoliset lapset puolestaan käyvät katolista koulua. Ja vaikka heitäkään ei suoranaisesti opettaisi vihaamaan protestantteja (en olisi siitäkään aivan niin varma) ja vaikka heidän ei tarvitsisikaan juosta henkensä edestä pakoon vihan rautakouraa Ardoynessa, voimme olla varmoja siitä, ettei heille opeteta samaa Irlannin historiaa kuin protestanttien lapsille kadun toisessa päässä, Dawkins toteaa.

Järvenpäähän puuhataan kunnallista tuhkansirottelualuetta

Järvenpään Vapaa-ajattelijat on tehnyt uudenlaisen aloitteen kaupungille hautausmaa-alueesta. Yhdistys ehdotti lokakuussa, että Järvenpään kaupunki perustaisi omalle maalleen kunnallisen tuhkansirottelualueen ja varaisi tätä tarkoitusta varten kaikille kaupunkilaisille tarkoitetun alueen Keravanjoen varresta Lemmenlaakson luonnonsuojelualueelta.

Yhdistys esitti Lemmenlaaksoa siksi, että se rauhallisena alueena sopisi erinomaisen hyvin tarkoitukseen. Lemmenlaaksoon vainajan tuhka voitaisiin yhdistyksen mielestä sirotella arvokkaasti ja ilman kaupungin hälinää.

Järvenpään Vapaa-ajattelijat ehdotti myös, että tuhkansirottelualue merkittäisiin luontoon mahdollisimman huomaamattomasti, ja että alueella ei sallittaisi pysyviä hautamuistomerkkejä kuten hautakiviä. Paikalla olisi tarkoitus käydä vain sirottelemassa tuhka maa-alueelle tai mahdollisesti läheiseen jokeen.

Yhdistys oli jo 1980-luvulla tehnyt Järvenpään kaupungille aloitteen kunnallisen hautausmaan järjestämisestä. Yhdistyksen puheenjohtajan **Tarmo Niskasen** mukaan kaupunki ei ole vielä vastannut yhdistyksen sillä lähettämään kirjeeseen.

Juha Kukkonen

Uskonto tulee töihin

"On turha naureskella muslimeille ja ihmetellä heidän fanaattisuuttaan. Uskonto on ottamassa myös Suomessa yhä vankemman sijan, jopa työpaikoilla", väittää **Heikki Vuonamo** *Tekniikka & Talous* -lehden pääkirjoituksessa 25. lokakuuta. Hän ottaa esimerkin Suomen itsenäisyyden juhlarahaston, Sitran toimitalon vihkiäisistä viime helmikuulta, joka ei Vuonamon mielestä poikennut juuri kirkonmenoista. Tilaisuudessa veisattiin virsiä, kansanedustaja **Virpa Puisto** luki Raamattua ja tuomiorovasti **Mikko Heikka** siunasi talon parhaitten luterilaisten perinteiden mukaan.

Vuonamo muistuttaa, että Yhdysvalloissa tällainen liikemaailman "henkisyyden etsintä" pulpahti pintaan jo pari vuotta sitten. Maan yritysjohtajat järjestävät presidentin tapaan aamuhartauksia, muslimit levittävät rukoushetkiään varten rukousmattojaan ja juutalaiset liikkeenjohtajat opiskelevat Talmudia.

"Kaikki tämä kuulostaa hyvältä niin kauan kuin kaikkien kukkien annetaan kukkia. Kun yritysjohtajat alkavat käyttää Raamattua liikkeenjohdon oppikirjanaan, kuten jotkut tekevät, henkisyys on siitä touhusta kaukana", Vuonamo arvelee.

Hän kehottaa jokaista olemaan tarkkana silloin, kun uskonto astuu yrityksen ovesta sisään – aivan samalla tavoin kuin eri poliittisten suuntaustenkin kanssa.

"Kun piispa tekee tarkastustaan ja kiertää yrityksiä, niin mitä hän itse asiassa tekee? Parhaimmillaan hän tuo yritykseen niitä arvoja, joita kirkko joskus edustaa, esimerkiksi suvaitsevaisuutta ja lämpöä. Pahimmillaan tällaiset tarkastukset pönkittävät yhden kirkon valtaa. Ja vallalle kirkko on aina ollut perso, Vuonamo kirjoittaa.

... ja tiedemaailmaan

Jos kohta uskonto onkin tunkeutumassa työyhteisöihin, sitä se on tekemässä myös tiedemaailmaan. Erityisesti Yhdysvalloissa on alkanut viime aikoina ilmestyä yhä enemmän kirjoja ja lehtiartikkeleita, joissa yritetään todistaa "tieteellisesti" Jumalan olemassaoloa. Eikä kysymys ole pelkästään joidenkin yksityisten uskovaisten pohdiskeluista, vaan tällaista tutkimusta todella harjoitetaan arvostetuissa yliopistoissa kuten Harvardissa.

– Tieteen ja uskonnon suhteet eivät ole ainoastaan lämpenemässä, ne ovat jo tulikuumia, sanoo **Massimo Pigliucci** yhdysvaltalaisen skeptikkojärjestön julkaisemassa *Sceptic*-lehdessä (vol. 8, 2001).

Pigliuccin mukaan tiedemiehet ja -naiset yleensä ovat kriittisempiä uskontojen suhteen kuin väestö keskimäärin, kuten Yhdysvalloissa hiljattain tehty mielipidekysely osoitti. Sen mukaan noin 60 prosenttia kaikista akateemisista

tutkijoista ei usko persoonallisen jumalan olemassaoloon. Nimekkäistä huippututkijoista jopa 93 prosenttia oli sitä mieltä, ettei tällaista jumalaa ole olemassa.

Mutta tieteen tekeminenkin on nykyisin yhä enemmän kiinni sponsoreista, ja jos joku hullu syytää rahaa jumaluuksien selvittämiseen tieteen keinoin, aina löytyy myös tutkijoita, jotka tarttuvat tilaisuuteen. Ja näin Pigliuccin mukaan on juuri käymässä Yhdysvalloissa. Yksi tutkimuksen suurimmista rahoittajista on Tennesseessä asuva brittisyntyinen aatelismies **John Templeton**, joka on sijoittanut vajaa 800 miljoonaa euroa yksityisiä varojaan uskonnollisen ymmärryksen lisäämiseksi tieteen avulla. Hänen nimellään kulkeva säätiö jakaa varsin runsaskätisesti apurahoja kyseisiin tutkimuksiin.

Templeton on myös perustanut tiedepalkinnon, jonka rahasumma ylittää jopa nobel-palkintosumman. Tietenkin palkinto voidaan myöntää vain jumaluustutkijoille.

Templeton-säätiön runsaista apurahoista ovat päässeen nauttimaan muun muassa Harvardin yliopiston tutkija **Herbert Bensson**, joka tutkii sitä, miten esirukoilijat pystyvät auttamaan sairaita ja aivotutkija **Pietro Pietrini** kansallisesta neurologisia häiriöitä tutkivasta instituutista. Pietrini yrittää selvittää, miten anteeksianto toimii aivotasolla.

Ig-nobelit jälleen jaossa

Vuosittaisista ig-nobelistien julkistamistilaisuuksista Harvardin yliopistossa Yhdysvalloissa on tullut jo legenda. Tapahtumaa odotetaan eri puolilla maailmaa kuin suurta mediatapahtumaa konsanaan. Tänä vuonna nämä "tieteen häiriköt" palkittiin jo yhdennentoista kerran perinteisin menoin 4. lokakuuta juhlavassa tilaisuudessa, joka välitettiin suorana ympäri maailmaa internetin kautta. Paikalla tilaisuutta oli järjestäjien mukaan seuraamassa "vain" 1 200 henkeä.

Palkinnot myönnettiin kymmenelle tieteentekijälle, joista vain seitsemän oli päässyt itse paikalle vastaanottamaan palkintoa, ehkä siksi, että he joutuivat matkustamaan Harvardiin omalla kustannuksellaan.

Tämänvuotiset palkinnot menivät seuraaville tieteentekijöille ja yhteisöille:

Lääketieteen palkinto myönnettiin **Perer Barss'lle** McGill'n yliopistosta tutkimuksista, joissa hän oli selvittänyt, millaisia loukkaantumisia syntyy, jos kookospähkinä putoaa päähän. Tutkimus oli julkaistu tiedelehti *The Journal of Trauma'ssa* 1984.

Fysiikan palkinnon sai **David Schmidt** Massachusettsin yliopistosta havainnoistaan ratkaisemattomaan kysymykseen, miksi suihkuverhot aina tunkevat sisäänpäin suihkun aikana.

Biologian palkinto meni koloradolaiselle **Buck Weimarille**, joka oli keksinyt alusvaatteisiin kiinnitettävän filtterin, jotta pahanhajuiset kaasut eivät pääsisi häiritsemään kanssaihmisiä.

Taloustieteen palkinnon jakoivat **Joel Slemrod** Michiganin kauppakorkeakoulusta ja **Wojciech Kopczuk** Brittiläisen Kolumbian yliopistosta. He olivat päätelleet, että ihmiset kyllä löytäisivät tavan siirtää omaa kuolemaansa, mikäli heille sen johdosta annettaisiin alennusta perintöverosta. Tutkijoiden päätelmät oli julkaistu liittovaltion taloustutkimusviraston lehdessä maaliskuussa 2001.

Kirjallisuuspalkinto myönnettiin britti **John Richardsille**, joka on perustanut Apostrofi-yhdistyksen tarkoituksenaan suojella, edistää ja puolustaa eroja monikon ja possessiivin (omistusmuodon) välillä. Apostrofi tarkoittaa heittomerkkiä tai puhetaidollista keinoa, jossa puhuja kääntyy poissa olevan puoleen aivan kuin tämä olisi läsnä.

Psykologian palkinnon sai **Lawrence W Sherman** Maimin yliopistosta ansiokkaasta tutkimusraportistaan "*Lasten riemun ympäristövaikutukset esikoulun pienryhmissä*". Tutkimus oli julkaistu *Child Development* -tiedelehdessä maaliskuussa 1975.

Astrofysiikan palkinnon jakoivat michiganilaiset **Jack** ja **Rexella Van Impe**, jotka väittävät oivaltaneensa sen perustotuuden, että helvetti sijaitsee avaruuden mustissa aukoissa. Impret perustelivat oivalluksiaan 31. maaliskuuta Yh-

dysvalloissa lähetetyssä televisio-ohjelmassa.

Rauhanpalkinto myönnettiin liettualaiselle **Viliumas Malinauskusille**, joka oli luonut Stalinin maailma -nimellä kulkevan huvipuiston.

Teknologiapalkinto jaettiin australialaiselle keksijälle **John Keoghille**, joka oli äskettäin onnistunut patentoimaan pyörän sekä Australian patenttivirastolle, joka kyseisen patentin oli myöntänyt.

Lopuksi jaettiin vielä julkisen terveydenhuollon ig-nobel, jonka jakoivat **Chittaranjan Andrade** ja **B.S. Srihari** Intian kansallisesta psykiatrian ja neurotieteiden instituutista. He olivat tehneet merkittävän lääketieteellisen havainnon, jonka mukaan nenän nyrpistely on yleinen tapa keskenkasvuisilla.

Palkinnot jakoivat oikeat nobelistit **Dudley Herschbach** (kemia 1986), **William Lipscomb** (kemia 1976, **Richard Roberts** (lääketiede 1993) ja **Robert Wilson** (fysiikka 1978).

Palkinto myönnetään vuosittain tutkimuksista, joita on mahdoton todentaa tai toistaa. Palkinnon perusti runsas kymmenen vuotta sitten tieteen pilalehtenä tunnettu *Annals of Improbable Research* (Uskomattoman tutkimuksen vuosikirjat) yhteistyössä Harvardin yliopiston opiskelijajärjestöjen kanssa.

Hartikaisesta uusi päätoimittaja

Vapaa-ajattelijain liiton hallitus päätti kokouksessaan 9. joulukuuta erottaa *Vapaa Ajattelija* -lehden nykyisen päätoimittajan ja nimetä tilalle liiton puheenjohtajan **Erkki Hartikaisen**. Päätöstä perusteltiin muun muassa sillä, etteivät liiton johdon näkemykset ole saaneet riittävästi tilaa lehdessä.

Päätös tuli yllätyksenä lehden toimitukselle, joka mieluusti olisi antanut palstatilaa puheenjohtajan ja liiton muidenkin toimihenkilöiden kuin pääsihteeri **Juha Kukkosen** kirjoituksille, jos he olisivat vain lehdelle tällaisia tarjonneet.

Liittohallitus noudatti päätöksellään liittoneuvoston sille 28. lokakuuta antamaa neuvottelusuositusta, jonka mukaan vastedes lehden vastaavana päätoimittajana tulisi olla liiton puheenjohtaja.

Presidentti juhli itsenäisyyttä Lallin emännän puvussa

Oli erinomaisesti valittu, että presidentti **Tarja Halonen** juhli viime itsenäisyyspäivää tosiaankin ensimmäisen tunnetun suomalaisen kansallissankarin ja vapaustaistelijan **Lallin** emännän muinaispuvussa ajalta, jolloin "Some" vielä oli vapaata ja itsellistä pakanamaata. Samaisen emännänhän munkki **Heinrich** sveealaisine rosvojoukkioineen ryösti ja raiskasi Köyliön suunnalla terroriretkellään n. 1155/56 jaa. Tosin miehittäjät ovat jälkikäteen sepittäneet aivan päinvastaisen tarinan tapahtumista. 1000-luvun alulta peräisin olevan puvun malli oli löytynyt naapurista Eurasta.

Hannu Raitanen

Raitanen oikaisee

Liittoneuvostossa ei ole kokousedustajia kuten kuvateksti viime *Vapaa Ajattelijassa* (5/2001), sivulla 29 esitti vaan jäseniä ja muita osallistujia.

Omaa kompromissiesitystä-ni lehden toimitusneuvoston perustamiseksi ei hylätty äänin 1 – 5 vaan 5 – 5 vastaan voittanut vastaava päätoimittaja = puheenjohtaja – suositus. Äänin 1 – 5 tyhmästi hylättiin esitykseni, että jatkossa julkaistaisiin järkevästi säästäen viisi numeroa (kuten oli tehty jo 1990-luvulla) kuuden laihan numeron sijasta.

Hannu Raitanen

Uutiset kokosi
Marketta Ollikainen

Vapaa-ajattelijain liitto ry
Fritänkarnas förbund rf

Puheenjohtaja
Erkki Hartikainen
puhelin: (09) 726 1943, 040 565 1271
email: etkirja@dlc.fi

Varapuheenjohtaja
Leila Närhinen
puhelin: (09) 438 1759
email: leila.narhinen@atlasnet.fi

Pääsihteeri
Juha Kukkonen
puhelin: 040 704 7258
email: juha.kukkonen@saunalahti.fi

Toimisto
Kimmo Sundström
Neljäs linja 1, 00530 HELSINKI
puhelin: (09) 715 601
faksi: (09) 739 055
email: val@vapaa-ajattelijat.fi
Toimisto on avoinna klo 09.00–17.00

http://www.vapaa-ajattelijat.fi

Pankkiyhteys
Leonia 800014-85180
(Lahjoitus- ja testamenttitili sama)

Jäsenyhdistykset ja niiden yhteyshenkilöt

Forssan Vapaa-ajattelijat ry
Alpo Tuominen
Kolkantie 46, 31620 Latovainio
puhelin: (03) 433 3231

Helsingin Vapaa-ajattelijat ry
Juha Kukkonen
Neljäs linja 1, 00530 HELSINKI
puhelin: 040 704 7258
juha.kukkonen@saunalahti.fi
http://www.vapaajattelijat.fi/
helsinki

Järvenpään Vapaa-ajattelijat ry
Tarmo Niskanen
Haltianpolku 4 A 26,
04440 Järvenpää
puhelin: (09) 285 444

Kainuun Vapaa-ajattelijat ry
Aki Räisänen
Sudenpolku 11 B 24,
87350 Kajaani
puhelin: (08) 637 280
aki.k.raisanen@kolumbus.fi
http://www.kolumbus.fi/
aki.k.raisanen

Karkkilan Vapaa-ajattelijat ry
Ulla Kindstedt
Korvenkatu 8, 03600 Karkkila
puhelin: (09) 225 5930
jorma.snellman@pp4.inet.fi

Kemin Vapaa-ajattelijat ry
Pertti Periniva
Leppälinnuntie 5, 94700 Kemi
puhelin: (016) 232 585
http://personal.inet.fi/yhdistys/
keminvapaa-ajattelijat/

Keski-Suomen Vapaa-ajattelijat ry
Marko Koivuniemi
Ainolankaari 2 A 24,
40520 Jyväskylä
puhelin 0400 429 540
marko@painovalmis.fi
http://www.vapaa-ajattelijat.fi/ks

Kotkan Vapaa-ajattelijat ry
Korkeavuorenkatu 13,
48100 Kotka
puhelin: (05) 218 6047

Kymen Vapaa-ajattelijain yhdistys ry
Armo Halonen
Äijänkatu 4 E 44,
48700 Kyminlinna
puhelin: (05) 268 8197

Lahden Vapaa-ajattelijat ry
Esko Kärkkäinen
Kaunokinkatu 5, 15240 Lahti
puhelin: (03) 730 5842

Lohjan seudun Vapaa-ajattelijat ry
Terttu Palmroos
Ajurinkuja 6, 08700 Virkkala
puhelin: (019) 342 478
terttu.palmroos@jippii.fi
http://www.dlc.fi/~etkirja/
lohja.htm

Nokian Vapaa-ajattelijat ry
Pentti Riekkola
Sorvantie 518, 37120 Nokia
puhelin (03) 340 5456

Oulun seudun Vapaa-ajattelijat ry
Jouko Saksio
Jalohaukantie 1 E 41,
90250 Oulu
puhelin: 040 536 0345

Pohjois-Savon Vapaa-ajattelijat
Osmo Määttä
Metsurintie 4 C 20,
70150 Kuopio
puhelin: 040 716 6232
osmo.maatta@iki.fi
http://www.vapaa-ajattelijat.fi/
pohjois-savo

Pohjois-Kymen Vapaa-ajattelijat ry
Heljä Pekkalin
Kuntalantie 7 B 10,
45700 Kuusankoski
puhelin: 040 704 4638
h.pekkalin@pp.nic.fi

Pääkaupunkiseudun Vapaa-ajattelijat ry
Kimmo Sundström
Koivumäentie 18 A 35,
01230 Vantaa
capital_vapaa_ajattelijat@hotmail.com
http://www.vapaa-ajattelijat.fi/pkv

Raision Vapaa-ajattelijat ry
Leila Närhinen
Serkunkuja 4 B, 21200 Raisio
puhelin: (02) 438 1759
leila.narhinen@atlasnet.fi

Salon seudun Vapaa-ajattelijat ry
Jorma Syrjälä
Hämeenojankatu 2 b 17,
24260 Salo
puhelin: 040 583 8026
http://www.kolumbus.fi/ti.salo/salon/seudun/vapaa/ajattelijat/

Seinäjoen Vapaa-ajattelijat ry
Juhani Mäkelä
Soukanjoentie 41,
60200 Seinäjoki
puhelin (06) 412 2553
juhani.makela@nic.fi

Tampereen Vapaa-ajattelijat ry
Yliopistonkatu 60 A, 3
3100 Tampere
puhelin: (03) 222 5803
email: vapatre@sci.fi
http://www.saunalahti.fi/vapatre/

Turun Vapaa-ajattelijat ry
PL 959, 20101 Turku
puhelin: (02) 237 9224
http://www.vapaa-ajattelijat.fi/turku/

Päiväkoti ilman uskontoa

Päivähoitolaissa taataan kunnallinen päivähoito lapsille, jotka eivät vielä ole oppivelvollisuusiässä. Päivähoitolain mukaan päivähoidon on tuettava lapsen uskonnollista kasvatusta. Yksityiset päiväkodit sen sijaan eivät ole velvollisia antamaan päivähoidossa oleville lapsille uskontokasvatusta.

Vapaa-ajattelijat ovat usein kuulleet uskonnottomien lasten vanhemmilta, että lasten päivähoidossa uskonnottomien vanhempien vakaumusta ei aina ole otettu riittävästi huomioon tai kunnioitettu, vaikka laissa (2a § 3 momentti) niin säädetäänkin. Siksi *Vapaa Ajattelija* -lehdessä onkin silloin tällöin pohdittu mahdollisuutta perustaa päiväkoti uskonnottomien perheiden lapsille.

Joulukuussa Helsingin Vapaa-ajattelijain syyskokouksessa sai suurta kannatusta ajatus, että lasten päivähoidon mahdollisuutta alettaisiin toden teolla selvittää. Helsingin yhdistys onkin perustanut työryhmän, jossa päiväkodin perustamista aletaan suunnitella. Työryhmään otetaan mukaan myös muiden yhdistysten yhteistyöstä kiinnostuneita edustajia. Ottakaa yhteyttä puheenjohtaja Juha Kukkoseen, puh. 09-726 1686, 040-704 7258 tai sähköpostilla juha.kukkonen@saunalahti.fi.

Juha Kukkonen
Helsingin vapaa-ajattelijat
puheenjohtaja

Seuraava lehti

Päätoimittajavaihdoksen vuoksi *Vapaa Ajattelija* -lehden ilmestymisaikataulu vuonna 2002 oli vielä lehden painoon mennessä avoin. Tarkoitus kuitenkin on, että lehti ilmestyisi kuusi kertaa vuodessa.
Seuraavaan lehteen tarkoitettu aineisto toimitetaan **Vapaa-ajattelijain liiton toimistoon** osoite **Neljäs linja 1, 00530 HELSINKI** tai sähköpostitse suoraan päätoimittaja **Erkki Hartikaiselle** email: **etkirja@dlc.fi**

Lehti tarvitsee jatkossakin hyviä kirjoittajia, juttuja ja jutun aiheita.

Toimitus

Vapaa-ajattelijain liitto
Neljäs linja 1
00530 Helsinki

.AT/05

VAPAA-AJATTELIJAIN LIITTO RY

Vapaa-ajattelijain liitto on vapaa-ajattelijain, ateistien ja humanistien muodostamien vapaa-ajattelijayhdistysten keskusjärjestö. Se on myös näiden ryhmien etu-, oikeusturva- ja -kulttuurijärjestö.

Vapaa-ajattelijain aatteellisena tavoitteena on tieteellisen maailmankatsomuksen levittäminen ja tutkiminen.

Yhteiskunnallisena tavoitteena on Suomen molempien valtiokirkkojen erottaminen valtiosta ja niiden julkisoikeudellisen aseman lakkauttaminen. Liitto edesauttaa ja ylläpitää uskonnottoman ja ateistisen kulttuurin kasvuedellytyksiä ja kehitystä.

Erityisesti liitto valvoo uskonnonvapauslain soveltamista sekä vapaa-ajattelijain, ateistien ja humanistien ihmis- ja kansalaisoikeuksien loukkaamattomuutta.

Liitto ajaa sellaisia lainsäädännöllisiä muutoksia, jotka turvaavat uskonnottomuuden ja ateismin vapauden sekä näiden katsomusten kaikenpuolisen tasa-arvoisen kohtelun muihin kansalaisiin nähden.

Liitto toimii yhteistyössä samoihin päämääriin pyrkivien koti- ja ulkomaisten järjestöjen kanssa.

Olen kiinnostunut toiminnastanne

Lähettäkää minulle lisätietoja ☐

Haluan liittyä jäseneksi ☐

Tilaan Vapaa Ajattelija -lehden ☐

NIMI ______________________

OSOITE ______________________

____

POSTINUMERO ______________________

Posti-
merkki

Vapaa-ajattelijain liitto ry
Neljäs linja 1
00530 HELSINKI